

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Adami Tanneri E Societate Iesv, S. Theologiæ D. Et In
Academia Ingolstad. Professoris, Theologiæ Scholasticæ
Tomus ...**

Cum triplici Indice

De Fide, Spe, Charitate, Iustitia, Religione, caeterisq[ue] virtutibus [et]
vitijs: ac varijs hominum statibus. Secvndæ Secvndæ S. Thomæ
Aqvinatis Respondens

Tanner, Adam

Ingolstadii, 1627

Quæstio VIII. De Iniustitia, seu vitijs Iustitiæ oppositis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72877](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72877)

II. Executores siue Testamentarij esse possunt non solum laici, etiam sceminae, sed etiam Clerici, & religiosi, obtenta tamen prius à Prælaro licentia, iuxta cap. *Religiosus*, de testam. in 6. & Clem. vn. eod. vbi etiam additur, eos teneri ad rationem executionis reddendam Ordinarijs.

III. Designatus executor cogi non potest ad munus obeundum, nisi postquam id semel acceptauit. Ac si munus respuat, amittit id, quod ipsi in præmium fuerat à Testatore relictum: & potest per Iudicem priuari cæteris etiam legatis siue emolumentis ex testamento prouenturis, excepta legitima portione, iuxta auth. de hæred. & Falcid.

321 IV. Quando multi sunt constituti executores testamenti, si quidam eorum sint mortui, aut alioqui non possint, vel nolint ad testamenti executionem concurrere, cæteri (quibus illorum præmia accrescunt) etiam si vnus tantum sit, procedere, possunt ad executionem, nisi Testator contrarium exprelerit, iuxta cap. *Religiosus* de testam. in 6.

V. Non licet executoribus à licita Testatoris voluntate discedere, vel in aliud (etiam melius)

commutare; nisi aut interueniente autoritate Pontificis, vel supremi Principis ex iusta & necessaria causa, iuxta Clem. *Quia contingit*, de relig. dom. & Concilium Tridentinum sess. 72. cap. 6. de reformat. aut in casu impossibilitatis, accedente simul autoritate Episcopi, seruata, quantum fieri potest, voluntate Testatoris, vt pluribus docet Molina disputat. 249.

VI. Cura & compulsio, vt testamenta executioni mandentur, communi iure mixti est fori, & spectat tam ad Episcopos, eorumque vicarios, quam ad seculares Principes & Iudices, iuxta præuentionis ordinem, vt tradit Molina disputat. 250. Executores verò (vbi aliud à Testatore non est præscriptum) pialegata, intra sex menses à die inscriptionis & notitiæ testamenti; cætera verò saltem intra annum, sub graui poena exequi tenentur. Imò in foro conscientie peccant, quando-
cunque sine causa executionem differunt. Vide

Molinam disp. 251. Atque hæc de
Testamentis.

QVÆSTIO VIII.

De Iniustitia; seu vitijs Iustitiæ oppositis.

S. Thomas 2. 2. q. 59. 63. 64. 65. 66. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78.

1 **N**decim vitia iustitiæ opposita commemorat S. Thomas; nimirum acceptionem personarum, homicidium, mutilationem, furtum, rapinam, contumeliam, detractionem, susurrationem, derisionem, maledictionem, usuram; de quibus sparsim & interpolatim per plures questiones tractat. Nos hanc materiam & questionem quing. dubitationibus absoluemus. I. Quid, & quotuplex sit Iniustitia in genere; & quomodo committatur. II. De acceptione personarum, vitio Iustitiæ distributiue opposito. III. De vitijs Iustitiæ commutatiue oppositis; ac primum homicidio, mutilatione, verberatione, & incarceratione, quibus damnum corpori infertur. IV. De furto, rapinâ & usuris; quibus damnum bonis fortuna infertur. V. De contumelia, detractione, susurratione, derisione, maledictione, que verbo consummantur, & potissimum honorem ac famam ledunt.

2 Cuius distributionis hæc ratio est. Triplex enim est Iustitia, legalis, distributiua, & commutatiua; legalis sicut non habet propriam materiam, in qua versatur, ita etiam Iniustitia eadem opposita vagatur per materiam omnium vitiorum; que proinde non habet opus peculiari explicatione. Iustitia distributiue opponitur acceptio personarum, de qua dub. 2. Iustitia commutatiua pro varietate iniuriæ, vel damni iniuste illati, varia opponuntur vitia. Quædam enim factio externo consummantur; eaque rursus vel damnum corpori inferunt, de quibus dubio 3, vel bonis fortuna, de quibus dubio 4. Quædam verbis consummantur, de quibus dubio 5.

Præmittuntur autem hoc loco ea vitia, quibus damnum infertur anima, iuxta dicta quest. 6. dub. 3. non solum quia nullum peculiare nomen habent; sed etiam quia materiam communem habent vitijs quibusdam, que alijs virtutibus opponuntur, vt scandalo, veneficio seu magia; è quorum explicatione, adiunctis simul ijs, que partim cit. questione 6. dub. 3. diximus, partim de vitijs corpori damnum inferentibus dicentur, facile intelliguntur.

DV B I V M I.

Quid, & quotuplex sit Iniustitia in genere; & quomodo committatur.

s. Thom. 2. 2. q. 59. a. 4.

3 **P**RO huius rei explicatione, Notandum I. Iniustitiam contrariè opponi iustitiæ, unde quòt modis iustitia dicitur, totidem etiam accipi potest iniustitia. Omisissis verò latissimis illis acceptionibus iustitiæ & iniustitiæ, huc non spectantibus, breuiter dico, iniustitiam pro vitio iustitiæ, vt specialis virtus est, opposito acceptam, duplicem esse; sicut duplex est iustitia, videlicet iniustitiam legalem seu vniuersalem, & iniustitiam particularem, vt expresse etiam docet Aristoteles 5. Ethic. 1. & S. Thomas hic q. 59. a. 1. qui addit, illam quidem esse speciale vitium formaliter & secundum essentiam; generale vero causaliter & secundum materiam; hanc autem, tam quoad essentiam, quam quoad materiam, vitium speciale esse, vt suo modo etiam de oppositis virtutibus dictum superius q. 2. dub. 1. & 2.

Iniustitia particularis rursum aut iustitiæ commutatiuæ opposita est, ac plurimas sub se species continet, vt homicidium, furtum, detractionem, vfuram &c. iuxta dicta initio huius quæstionis, aut distributiua; cui propriè opponitur acceptio personarum, de quibus singulis vitijs inferius agendum.

4 **Notandum II.** Iniustum legale, iuxta Aristotelem 5. Ethic. 1. solum committi, quando quis ita leges violat, vt simul Reipublicæ noceat. Quo fit, vt non omnis violatio seu transgressio legis sit speciale peccatum iniustitiæ legalis, sed illa solum, quæ moraliter rem æstimando, bono communi nocet; idque siue secundum directam intentionem agentis, siue indirectam, vt in simili de scandalo dictum suo loco disp. 2. q. 6. dub. 8.

5 **Notandum III.** Non omnem, qui facit iniustum, hoc ipso etiam dici iniustum, vt recte docet S. Thomas q. 59. art. 2. ex Aristotele 5. Ethic. 8. quia fieri potest, vt quis ex ignorantia prorsus inuincibili iniustum operetur. Quo casu, materiale solum operantis obiectum, & nullo modo cognitum ac volitum, ipsum operantem non denominat. Accedit, quod sæpe accidit, hominem operari iniustum ex passione, non ex electione & habitu; quod tamen præcipuè attenditur, in virtuosi aut vitiosi denominatione, ex Aristotele 2. Ethic. 4. quanquã hunc actualiter iniustum esse dubitari non potest ex 1. Ioannis 3. v. 7. & 8. *Qui facit iustitiam iustus est: sicut & ille iustus est. Qui facit peccatum, ex diabolo est: quoniam ab initio diabolus peccat.*

6 **Notandum IV.** Formaliter proinde iniustum, seu quod idem est, iniuriam propriè dictam nullum facere posse nisi volentem (directè vel indirectè); nec pati nisi aliquo modo nolentem: Secus est de iniusto materiali; hoc enim facere potest aliquis etiam nolens, & pati volens. Quo fit, vt agere & pati iniustum, materialiter semper sint coniuncta; sed formaliter non item, cum vtrum-

libet absque altero esse possit. Ita S. Thomas q. 59. a. 3. ex Aristotele 5. Ethic. 9. & 11.

Ratio sumitur ex diuersa ratione materialis & formalis iniusti. Hoc enim cum in agente peccatum sit, nunquam est nisi voluntarium. In patiente verò nunquam potest esse vndequeque voluntarium: Tum quia alioquin non esset simpliciter patiens: tum quia alias eo ipso cederet suo iuri. Vnde pronuntiatum illud; *volenti non fit iniuria.*

Et quia fieri potest, vt in agente adfit voluntas inferendæ iniuriæ, in patiente verò desit inuoluntarium, vel contra; ideo formaliter iniustum pati & agere non sunt necessario coniuncta. Secus est de materiali iniusto: quod præcisè attenditur, ex ipsa rerum inæqualitate secundum se, abstrahendo ab vtriusque, tam agentis, quam patientis dispositione.

7 **Notandum V.** Signanter tamen dictum, *neminem pati iniustum formaliter, nisi aliquo modo nolentem*; quia ad hoc sufficit etiam quædam nolentia, seu mixtum inuoluntarium, vt patet in soluente vfuras, & pecuniam exhibente latroni, de quo Molina tom. 1. disput. 11. Rursum aliquando adest quidem promptissima voluntas patiendi, casu quo inferatur iniuria; sed non adest voluntas ipsius iniuriæ, seu læsionis iniustæ inferendæ, vt in Christo, & Martyribus accidit: quo casu, quia tales iuri suo non cedunt, dubitandum non est, quin eis verissima iniuria ac formale iniustum irrogetur. Secus est de eo, qui planè vndequeque volens & libens, vel seipsum directè aut indirectè actione occidit, vel occiditur aut mittitur ab alio; hic enim propriè nullam patitur iniuriam, vt recte docet Valentia hic q. 3. pun. 2. Cedit enim suo qualicumque iuri; quod propriè non nisi in ratione & voluntate habentis fundatur, vt dictum quæst. 1. dub. 4.

8 **Notandum VI.** Nihilominus ita se occidentes facere vtique iniuriam Deo & Reipublicæ; præterquam quod simul etiam contra se & propriam, charitatem grauissimè peccant, vt recte S. Thomas hic q. 59. a. 3. ad 2. ex Aristotele 5. Ethic. 11. Esti probabilius videtur, non esse peccatum illud, quatenus contra Deum est, moraliter distinctum ab eo, quod quis committit contra seipsum; cum in omni peccato contingat, hominem, male & contra ius diuinum abuti creaturis Dei, vt diximus tom. 2. disp. 4. q. 1. dub. 2. num. 3. & fusius dicitur tom. 4. de poenit.

9 **Secus existimo de adiuncta læsione Reipublicæ;** quandoquidem huic directè quasi actione damnum inferitur; idque contra iustitiam legalem, vt supra dictum, non verò contra iustitiam particularem, vt dicemus etiam dub. 4. n. 52.

Eodem modo etiam nec parens, nec maritus iniuriam patitur, si ijs planè volentibus filia, aut vxor violetur; quicquid Bannes, Aragonius, & quidam alij hic a. 3. dixerint: nec verò tale peccatum ideo dicitur stuprum, vel adulterium: quia aut illic parenti, aut hic marito iniuria fiat; sed quia illic virginalis integritas; hic vero matrimonij fides ac bonum violatur; quicquid interim sit de hoc, an vera stupri & adulterij ratio in eo ipso propriè & perfectè consistat. Certè stuprum non semper,

nec nisi per accidens, iniustitiæ malitiam habere, annexam, ex communi tanquam certum supponit Suarez tom 4. disp. 2. De qua re plura supra q. 6. dub. 5 & disp. 3. q. 3. dub. 6.

10 Notandum VII. Peccatum contra iustitiam esse quidem ex suo genere mortale; attamen excusari à mortali posse, tum per inaduertentiam seu inde liberationem; tum ob paruitatem materiæ, vt recte S. Thomas q. 59. a. 4. & particulatim magis constabit ex sequentibus.

D V B I V M II.

De acceptione personarum, vitio Iustitiæ distributiue opposito.

S. Thom. 2. 2. q. 63. aa. 4.

11 Inter vitia Iustitiæ opposita, primo loco tractatur à S. Thoma acceptio personarum, vt pote iustitiæ distributiue contraria; eò quod iustitia legalis propriam materiã non habeat, in qua per se violetur, vt dictum.

ASSERTIO I. Acceptio personarum est peccatum, & quidem ex suo genere mortale. Ita S. Thomas q. 63. a. 1. ex communi. Ratio est. Quia grauius iustitiæ aduersatur, bona communia non distribuere secundum proportionem dignitatis; sed in eò, cui fit distributio, attendere personam, seu quandam eius conditionem, ob quam hoc, quod ei datur, non sit debitum. Accedunt illa Eccl. 4. v. 1. *Ne accipias personam, vt delinquas.* Iacobi 2. v. 9. *Si autem personas accipitis, peccatum operamini.*

12 ASSERTIO II. Acceptio personarum locum non habet in merã gratuitã bonorum distributione. Ita cum S. Thoma q. 63. art. 1. ad 3. communis. Probatur ex Matth. 20. v. 13. & 15. *Amice non facio tibi iniuriam, &c. Aut non licet mihi, quod volo, facere?* Ratio est. Quia acceptio personarum, cum sit vitium iustitiæ oppositum, solum habet locum in bonis ex iustitia debitis.

13 ASSERTIO III. Acceptio personarum locum habet, in distributione bonorum spiritualium, seu beneficiorum Ecclesiasticorum; si quando prætermisissis dignioribus. Ita S. Thom. q. 63. a. 2. ex communi. Quod intelligi debet iuxta dicta quæst. 6. dub. 1. ð n. 18. Quo enim modo reperitur iustitia distributiua in beneficiorum distributione, nempe materialiter, & quoad ipsam formam in distributione seruandam; eodem etiam modo in illa reperitur acceptio personarum.

14 Et vero ex suo genere mortaliter peccare, qui curatum beneficium (nam de Canonicatu, alijsq; simplicibus, aliam rationem esse probabiliter existimat Petrus Nauarrus infra n. 147.) confert minus digno, prætermisso digniore, significat S. Thomas ad 3. & recte docent Gabriel & Paludanus 4. dist. 15. Maior dist. 24. Adrianus in 4. de Restitut. Sotus 3. de iustitia q. 6. a. 2. Couarruias super regulã *peccatum* part. 2. §. 7. n. 3. Nauar. c. 17. n. 72. Syluester V. *Electio* q. 16. & V. *Acceptio personarum*, Petrus Nauarrus de Rest. l. 2. c. 2. n. 120. Val. q. 7. pun. 2. Salon hic a. 2. & alij communiter. Et colligitur ex cap. *Metropolitano*, dist. 63. & Conc. Triden. sess. 24. c. 1 & 18. de reformatione; idq; etiã seclulo honore & prouentibus, solum ministeriũ per se spectetur, vt recte Salon cõ-

tra Caietanũ & alios quosdã recentiores docet. Ratio est; quia multũ interest boni cõmunis, vt quam aptissimi & dignissimi ad eiusmodi beneficia cum graui administratione coniuncta promoueantur.

Addit Petr. Nauar. n. 63. contra Sorũ, etiã accipiẽtẽ peccare mortaliter; quod pbabilissimũ videtur, tametsi aliquis dicere posset, operariũ dignũ ab Oeconomo cõductũ, cũ ex officio, aut ratione fidelitatis, non teneatur, scilicet digniorẽ, non ita peccare laborẽ acceptando. Interim communiter fatentur omnes, si quando exiguus excelsus est, inter beneficia, vel personarum dignitatem, per se & seclulo scandalo, non peccari mortaliter.

16 ASSERTIO IV. Dignitas hæc in ordine ad beneficium Ecclesiasticũ, nõ est accipienda à dignitate personæ secundũ se spectatã; quo modo dignior est ille, qui spiritalibus gratiã donis magis abundat; sed in ordine ad purgationẽ boni cõmunis, ad quod bona eiusmodi spiritalia principaliter ordinantur, iuxta illud 1. Cor. 12. v. 7. *Vnicuiq; autem datur manifestatio spiritus ad vtilitatem, scilicet Ecclesiæ, siue communis, cui deseruit.* Ita S. Thomas q. 63. a. 2. ex communi. Ratio est; quia beneficia præcipue distribuuntur tanquam stipendia laborum, pro bono communi, vt dictum est q. 1. dub. 1.

Quo fit vt iuxta eundẽ, ob potentiam, nobilitatẽ vel industriã secularem, aut similitẽ conditionẽ, ad propositũ finẽ magis conducentẽ, aliquis est minus sanctus, alteri cuiusdã sanctiori quandoq; præferendus sit. Sicut etiã cõmuniter ij, q. sunt de gremio Ecclesiæ, alijs præferuntur; idq; licite, & ex præscripto canonũ, can. *Nullus* dist. 61. quicquid Maior dixerit.

Imò probabilissimũ est, quod asserunt Sotus citatus & Petrus Nauarrus n. 166. dignum decadem Ecclesiæ, præferendum digniori de aliena.

17 Eadem ratione Prælati aliquando, cæteris paribus, licitẽ præferunt alijs eos, de quibus maiorem habent confidentiam; licet hoc facere non deberent, si quando viderent, inde scandalum sequi, aliosque hoc exemplo permotos, *con sanguineos suos, licet indignos, ad beneficia promouere, vt optime notat S. Thomas cit. a. 2.*

Eandem ob causam, fieri potest, vt quandoq; doctiori & meliori dari possit beneficium minus pingue, & pinguius minus docto & pio; si Ecclesiæ tenuior, ppter hæreticorũ v. g. cõmixtionẽ, iudicet doctiore & meliore, vt recte cum Adriano docet Valentia.

Denique sunt quidam casus, in quibus sine culpã confertur beneficium digno, prætermisso digniore, vt cum dignus præsentatur à patrono, ad beneficium simplex, vel etiam ad curatum, (si patronus sit laicus) iuxta Concilium Tridentinum sess. 24. cap. 18. Item cum quis suum beneficium resignat, alteri, vt ex communi vsũ, post Caietanum V. *Beneficium*, notat Lessius cap. 34. dub. 13. Item si fundator constituisset, vt si quis ex sua familia idoneus repertus fuerit, ei præ cæteris conferatur beneficium, etiam si curatum sit, vt cum Couarruias in regulã *Peccatum* part. 2. §. 7. probabiliter asserit idem Lessius cap. 34. dub. 13. apud quem hæc de re plura.

18 ASSERTIO V. Vniuersim in dignitate personarum æstimanda, tria præcipue spectanda sunt. 1. vitæ probitas, ac morum honestas, ex cap. *Cum in cunctis*, de electione & cap. *Græue nimis*, de præben-

dis. II. Sacrorum scientia, prudentiaque ac solertia ad destinatum munus Ecclesiasticum obeundum necessaria, ex citatis, & Concilio Tridentino sess. 22. c. 2. & sess. 24. cap. 12. III. ætas; de qua est peculiaris titulus extra. de ætate, qualitate, & ordine præficiendorum, & agitur in Concilio Tridentino sess. 22. c. 4. & sess. 23. cap. 7. & sess. 24. cap. 12. & pluribus agetur tom. 4. de Ordine.

20 **ASSERTIO VI.** Acceptio personarum etiam locum habet in honorum distributione. Ita S. Thomas q. 63. a. 3. idq. de honoribus publicis, in choro, in Capitulo, in senatu, nemo negat: de priuatis negat Caietanus; asserit Salom, & vt apparet etiam S. Thomas. Sed videtur distinctione res componi posse; nam immediate quidem ac elicitue honorum ad obseruantiam pertinet, imperatue autem ad iustitiam commutatiuam, si pro loco & tempore, alioquin negatus honor velut contumelia deputaretur. Denique secundum formam, quæ in eo deferendo seruanda est, ad iustitiam distributiua; quia secundum debitum dignitatis ac meritum ordinem deferendus est.

21 Et quamuis per se virtuti solum debeatur, recte tamen etiam subinde deferetur, propter quædam habentia ordinem ad virtutem, vt propter officium, dignitatem, senectutem; imo etiam diuitias, quatenus secundum eas aliqui in Republica digniori loco habentur, magisque per se loquendo iuuare possunt Rempublicam; alias diuitias in honore deferendo per se nude respicere, est acceptio personarum secundum S. Iacobum cap. 2. vers. 3. & 9. Vide Aristotelem 4. Ethic. 3.

22 **ASSERTIO VII.** Etiam in secularium officiorum distributione, locum aliquo modo habet personarum acceptio. Ita Caietanus V. personarum acceptio; & colligitur ex dictis. Nam eiusmodi officia non sunt propria bona principis, sicut tributa, sed communia Reipub. quæ ea comisit Principi administranda & conferenda communis utilitatis causa. Et collat. 2. tit. Vt Iudices sine quoquo suffragio fiant, præcipitur vt personarum, quibus conferuntur officia publica, pro ijs nihil soluant.

Additq. ex communi Lessius lib. 2. c. 32. dub. 3. eos, qui assumunt ad officia secularia (vt g. ad officium gubernatoris oppidi, vel arcis, Prætoris, Iudicis, Capitanei, Secretarij, Commissarij, Quæstoris, & similia) ineptos, aut qui male putantur administraturi, peccare mortaliter, & teneri Reipublicæ ad sarcinenda damna inde secuta. Quod intellige, nisi ex causa rationabili, aliquid eiusmodi officium, per alium idoneum administrandum alicui à principe demandetur.

23 Eadem ex causa venditio eiusmodi officiorum speciem mali habet, & communiter illicita est: tum quia hac ratione facile indignis, aut certe min⁹ dignis conferuntur: tum quia administratio eorundem tunc ad propriam utilitatem potius, quam ad commune bonum refertur; peritq. ea ratione in Reipub. studium virtutis ac bonarum disciplinarum, quarum nullam haberi rationem aduertunt, vt non immerito ea venditio censeatur pestis Rerum publicarum.

24 Nec tamen interim eiusmodi officia dignis diuendere, ita malum est, vt bonis circumstantijs ita præsertim exigente Reip. necessitate, cohonestari

non possit, vt pluribus videre est apud S. Thomam opusc. ad Ducissam Brabantiam, & Sotum lib. 3. de Iustitia q. 6. a. 4. Caietanum V. officiorum venalitas, Syluestrum V. Dignitas, Salomem hic controuersia 8. Valentiam citatum, Lessium c. 32. dub. 4. Potissimum est, vt simul habeatur ratio dignitatis ac bonæ administrationis.

25 **ASSERTIO VIII.** Eadem acceptio personarum etiam locum habet in iudicijs, quatenus debita in ijs forma ac proportio non seruatur. Ita S. Thomas a. 4. & patet Leuitici 19. v. 15. Non consideres personam pauperis, nec honores vultum potentis. Iuste iudica proximo tuo. Et Prouerb. 18. v. 5. Accipere personam impij, non est bonum, vt declines à veritate iudicij. Sed nota cum Caietano ibidem, iudicia proprie ad iustitiam distributiua non spectare, sed tantum formam quandam iustitiæ distributiue in hoc consistentem, quod tam adori, quam Reo, id quod veri; conuenit ac proportionatū est, tribuitur: siue hoc oriatur ex commutatione, siue ex distributione, vt loquitur Caietanus. Plura de Iustitia distributiua, vt & de iustitia iudicis, suo loco q. 2. dub. 4. & q. 4. dub. 1. & seqq. De restitutione autē faciēda ob violatā Iustitiæ distributiua in beneficiorum aliorum; bonorum communium collatione faciēda egim⁹ q. 6. dub. 1.

DVBIVM III.

De vitijs iustitiæ commutatiuæ oppositis, quibus damnum corpori infertur; ac primum de homicidio: vtrum liceat occidere brutam animantiam; improbos; tyrannos; adulterum cum uxore aut filia deprehensum; aut seipsum.

S. Thom. 2. 2. q. 64. a. 1. 2. 3. 4. 5.

26 **I**nter hæc vitia potissimum est homicidium; cuius tamen tractationem quia prolixior est, & plures difficultates cõplectitur, in plura dubia partiemur. Quæritur I. Vtrum quæcunque viuētia occidere illicitum sit?

ASSERTIO S. Thomæ q. 64. a. 1. est negatiua contra Manichæos apud Augustinum 1. de ciuit. c. 20. & l. 6. contra Faustum c. 6. Ratio est: tum quia hoc nullo iure prohibetū: tum quia ea eadē nulli sit iniuria; & vtitur homo iure suo ac dominio naturali, quod in brutam animantiam accepit, vt diximus q. 1. dub. 4.

Recte tamen notat Lessius c. 9. dub. 1. alienum esse à suauitate diuini spiritus, adeoq. peccatum, saltem veniale, animantia sine causa dolorib⁹ conficere, vt colligitur ex cura, quæ his etiam de rebus habuit Deus, Exodi 23. Deut. 22. & 25. Prou. 12. Ionæ vltimo. Nec frustra est, quod à prudentibus & expertis audiui, Deum subinde talia crudelitatis generæ grauib⁹ pœnis in hac vita vindicare, vt cum Patrum memoria, quodam loco, ex sola petulantia ab incondita plebe bos viuus excoriatus fuit, qui deinde per totum oppidum libere discurrere permisus fuit. Sensim enim deinceps felicitas & florentissimus eiusdem oppidi status degenerare varijsq. miserijs affligi cœpit, &c. Est enim hic abusus quidam

potestatis herilis & dominij, qui proinde iure à Deo quandoque in hominibus consimili pena vindicatur, cum homines multo magis subiecti sint Deo, quam bruta hominibus.

27 **Quæritur II.** Vtrum liceat malefactores Reipub. perniciosos iusta autoritate occidere, Responso S. Thomæ q. 64. a. 2. est affirmatiua seruatis debitis circumstantijs; quia pars noxia ob totius salutem, ad quam ex sua natura pars ordinatur, licite tollitur; sicut & vegetantia & sentientia, ob ratiocinantia. Accedit aperta autoritas scripturæ noui & veteris testamenti, præcipue illud Rom. 13. v. 4. *Si autem malum feceris, time: non enim sine causa gladium portat. Dei enim minister est; vindex in iram ei qui male agit.*

Contrarium indicat Lactantius lib. 6. diuinarum Institutionū. & clarius docuerunt Waldenses & Anabaptistæ huius tēporis, refutati à Bellarmino lib. 3. de membris Ecclesiæ militantis cap. 2.

28 Cæterū Scotus 4. dist. 15 q. 3. a. 2. negans fures, aliosq; malefactores, de quib; id in veteri lege expressum non est, v.g. Exodi 22. & alibi, licite occidi, ob præceptum Dei Exod. 20. & Matth. 5. *non occides* &c. communi sensu Doctorum ac prudentū, & cōmuni praxi omnium Rerum publicarum satis refutatur; nec habet rationem. Vetus enim lex iudicialis ad Christianos nil pertinet, & ipsa tranquillitas publica pax Reipub. incolumitasque ciuium, quæ per furta turbatur, seu iorem eiusmodi punitionē exigat: esto per se alioqui ob bonum inferius, vti sunt bona temporalia, bonū excellentius, vti est humana vita, auferri nō possit. In Decalogo vero solum prohibetur homicidium suapte natura iniustum, & cū recta ratione pugnans, hoc est, priuata autoritate factum, extra maleficiam, aut non seruato iuris ordine &c. iuxta S. Thomam 1. 2. q. 100. a. 8. Vide Augustinum lib. 1. de ciuit. cap. 21.

29 **Quæritur III.** Vtrum priuatis liceat occidere improbos homines?

Respondet S. Thomas q. 64. a. 3. negatiue, loquēdo videlicet de occisione ad punitionem, secus ob defensionem propriam. Ratio est. Quia occisio talis ordinatur ad bonū totius Cōmunitatis; sed pcuratio huius boni non pertinet nisi ad Principem, seu Magistratū: Ergo. &c. Idem docet Augustin⁹ lib. 22. contra Faustū; & colligitur ex Matth. 26. v. 52. *Qui acceperit gladium, gladio peribunt.* Et ad Romanos 13. solis Principibus ius gladij conceditur.

30 Sed speciatim dubitatur I. An liceat priuatis occidere tyrannū? Affirmat vniuersim quidam Ioannes Paruus, seu Parui, vel Pari, apud Alphonsum de Castro V. *Tyrannus*. Eandem sententiam audacter secutus est Theodorus Beza Calvinista, in varijs opusculis. Negat vniuersim Castro loc. cit. idq; tanquā fidei dogma tradit; eo quod in Constantiensi Concilio sels. 15. affirmatiua sententia tanquam in fide erronea damnata reperitur.

31 Alij distinguūt; nam tyrannū quoad substantiam, qui videlicet ius primum regendi iniuste ac iniusta Republica inuadit, ex interpretatiua sententia Reipublicæ (nisi in particulari casu aliud constet) vbi nō est recursus ad superiorem, nec maius inde malū timetur, licite occidi aiunt; at tyrannū quoad modū, siue in sola administratione regiminis iam antea iuste obtenti, non item, Ita docet Caietanus, Salon,

Bannes, Aragonius hic q. 64. a. 3. Sorus lib. 4. de iustitia q. 1. a. 3. Pet. Nauarrus lib. 2. de restruct. c. 3. n. 3 14. Valentia q. 8 p. 3. Lessius lib. 2. c. 9. dub. 3. Et est cōmunis Recentiorū; quam expresse etiā tradit S. Thomas 2. sentent. dist. 44. q. 2. a. 2. ad 5. vbi ait: *Tullius loquitur in eo casu, quando aliquis dominum sibi per violentiam surripit, nolentibus subditis, vel etiam ad consensum coactis; & quando non est recursus ad superiorem, per quē iudicium de iniuria fore fieri possit: tunc enim qui ad liberationem patriæ tyrannum occidit, laudatur, & præmium accipit.* Ita S. Thomas.

32 **ASSERTIO I.** Tyrannum solum quoad modū regendi seu administrationē, quamdiu sua potestate legitime non exiit, occidere priuatis non licet. Probatum ex 1. Pet. 2. v. 18. *Serui* (eadem est ratio omnium subditorum) *subditi estote in omni timore Domini, non tantum bonis & modestis, sed etiam dyabolis.* Tum ex Concilio Constantiensi loc. cit. cuius damnatio sine controuersia ad huiusmodi tyranni occisionem spectat. Cum enim relatus fuisset hic articulus; *Quilibet tyrannus potest & debet licite & meritorie occidi, per quēcumq; vas saluum suum vel subditū* (est ergo sermo solum de tyranno quoad administrationem) *etiam per clancularē insidias & subtiles blanditias vel adulationes, non obstante quocumq; præstito iuramento, seu consideratione, facti cum eo, non expectata sententia vel mandato iudicis cuiuscumq;, subiungitur: Aduersus hūc errorem satagens hæc sancta Synodus exurgere, & ipsum funditus tollere, declarat & definit, huiusmodi doctrinam erroneam esse in fide & in moribus, ipsam, tanquā hæreticam, scandalosam, & ad fraudes, deceptiones, mendacias, proditones, periuriam vias dantem, reprobam & condemnat. Declarat insuper & decernit, quod pertinaciter doctrinam hanc permississimam asserentes sunt hæretici, & tanquā tales iuxta Canonicas sanctiones puniendi.* Ita Concilium. Et quamuis in ea propositione plures etiā alij errores admiscerentur, propter quos merito damnatur, satis tamen apparet, etiam ob ipsam per se probatam occisionem tyranni quoad administrationē damnari, vti pote causam proditiōnū, &c. Ratio assertionis est. Quia isti sunt & manent legitimi domini, permittente ipsa Republica; ac proinde non est voluntas Reipublicæ, vt à quoquam occidantur. Accedit, quod alias facile cædibus omnia repleri possent; præsertim si res tanta iudicio subditorum & inconditæ plebis relinqueretur.

33 **ASSERTIO II.** Licet tamen nō solum priuatis iniuste inuas, per se loquendo, cū moderamine inculpatæ tutelæ, se contra vim iniustam tueri, habita in primis ratione boni communis & publicæ tranquillitatis, secundum ordinem charitatis; sed etiam ipsi Reipublicæ publicis Comitij, aut cōmuni cōsilio & autoritate iniustam vim cōpelcere; & si adeo manifesta & intolerabilis sit tyrannus, quæ alia ratione non videatur posse depelli, etiam tyrannum à sua potestate deponere, & depositum pro merito multare. Ita Couarruias practicarū questionum c. 1. n. 6. Molin, tom. 1. disp. 26. Lessius loc. citato, post Caietanum, Sorum; quicquid vniuersim Barclaius vterq; olim in suis libris de potestate Re: is dixerint.

Ratio est. Tum quia Respublica, vt in Principe suam potestatem contulit; ita ab eodem potest ex iusta causa auferre. Tum quia quæq; Respublica

habet potestatem sibi prospiciendi de legitimo capite; qualem non est hic, qui ex pastore populi in lupum degeneravit: Quare ratio procedit, etiam si initio princeps iure belli principatum vel regnum acquisierit; modo sit perfecta communitas, quæ superiorem non habet.

34. ASSERTIO III. Tyrannus quoad substantiam à quolibet oppressæ Reipublicæ ciuilitate occiditur, his circumstantijs concurrentibus, I. vt notoria sit inuasoris iniustitia; quod supponunt omnes, quia in dubio nemo debet damnari, vel puniri.

II. Vt non pateat ad superiorē recursus, vt aperte notarunt S. Thomas, Valentia, & Lessius citati, siue quia neuter, nec tyrannus scilicet, nec Respublica, in ciuili administratione superiorē habet; siue quia publica Iustitiæ administratio à superiore præstari vel obtineri non potest, aut certe præsens necessitas non fert, vt ab eo postuletur: alias enim omnino ordinaria via iustitiæ administrandæ seruanda est, vt etiam de bello dictum disp. 2. q. 6. dub. 3.

35. III. Vt manifeste constet, eam esse oppressæ Reipublicæ voluntatem; contra quam licite non occidi talem tyrannum recte notat Lessius n. 9. Ratio est. Quia Respublica potest iuri suo cedere, & suam oppressionem, seu potius liberationem vitæ tyranni postponere.

Nec vero, quando passim ciues optant illum sublatum, aut etiam non constat de contraria voluntate, statim existimandum est, eam esse Reipublicæ voluntatē, vt putauit Lessius. Tum quia alia potest esse Principis, aut optimatū, seu totius concilij sententia, vt patet exemplo Dauidis, contra Absalonē. Tum quia fieri potest, vt Respublica non absolute detrahet, sed solū sub conditione, nisi se ad certas condiciones adstringat. Tum deniq; quia fieri potest, vt plurimū aut ipsius Reipublicæ, aut etiā boni communis interfit, ne talis occidatur.

36. IV. Vt non timeantur inde maiora mala, vel ipsi Reipublicæ oppressæ, vel reliquo Christiano orbi, seruato in omnibus debito charitatis ordine.

V. Vt non fuerit iam ipsi Tyranno fidelitas iurata à Republica, tunc enim ipsa tenetur seruare præstitum iuramentum ex cap. Verum, de iureiurando, ex communi, apud Valentiam & Lessium; nisi aliunde iuste relaxetur. Secus est, si promissio fuerit simplex, eademque iniusto metu extorta, vt notat S. Thomas citatus.

37. Atq; hoc modo limitatā veram existimo tertiā sententiam. Ratio est. Tum quod per se loquendo, quisq; potest innocenter iniuste oppressum, saltem si id cupiat, ab iniusta vi liberare. Tum quia Respublica in hoc casu habet ius iusti belli etiam vindicarij contra talem tyrannum: Ergo potest, si aliud non obstet, per quemlibet etiam priuatum se contra talem inuasorem vindicare, etiam occidendo, si res ita exigat.

Vnde & Lessius ait, iure defensionis posse occidi etiam ab eo, qui non est pars Reipublicæ oppressæ; iure autē vindictæ, non nisi ab eo, qui ad hoc est auctorat⁹ vt miles; quia vindicta requirit auctoritatē.

38. Neq; vero huic assertioni aduersatur Concilium Constantiense, sess. 15, dum articulum superius relatum damnat: Quilibet tyrannus potest & debet licite & meritorie occidi per quemcūq; vasallum, &c. Ea e-

nim propositio vt merito damnata est, ita multos apertos errores à nostra sententia prorsus alienos continet. I. dum indistincte loquitur de quolibet tyranno; imo verò potius aperte etiam de tyranno solum quoad modum agit, dum eum à subditis, aut vasallis occidi posse concedit. II. Dum etiam debere, non solum occidi posse asserit, cum tamen pleriq; etiam cum alioquin id possunt, à debito excusentur ob difficultatem & periculum operis. III. Cum id etiam faciendum asserit, non solum contra promissionem, sed etiam contra iuramentum præstitum. IV. Dum excludit recursum ad iudicē & superiorē.

39. Ex dictis porro colligi etiam potest, an talis tyrannus quoad substantiā, publica solū, an etiā priuata auctoritate licite occidatur: de qua re non eodem modo omnes loquuntur. Banes hic a. 3. asserit, eum non solū publica, sed etiā priuata auctoritate licite occidi. Aragonius, non nisi publica auctoritate licite posse occidi affirmat; quod verius videtur.

Ratio est: quia etiam si quidem alioquin liceat innocentem, etiam priuata auctoritate, cum moderamine inculpatae tutelæ, defendere, occidendo quoque, si opus sit, iniustum inuasorem: tamen quando vis aliqua in dominio procurando adhibita, ideo præcise iniusta est, quia vim inferens à publica potestate pro Domino non agnoscitur, cum alioquin posset, si vellet Respublica eum pro Domino acceptare: certe qui iure etiam defensionis eiusmodi tyrannum occidit, ideo solum iure occidit, quod Respublica auctoritate publica vult & statuit, tyranno quæsitam potestatem non esse concedendam.

40. Dubitatur II. Vtrum in conscientia liceat Parenti filiam adulteram, vna cum adultero; aut marito, non quidem vxorem, (hoc enim omnes fatentur illicitum) sed tamen adulterum, si vilis sit persona, iuxta leges ciuiles occidere.

ASSERTIO I. Mortaliter peccat, & ad restitutionem tenetur, si quis in flagranti crimine non deprehensus occidat. Ita omnes. Constat ex l. 23. ff. de adulterijs; & ratione naturali; quia eo casu nulla ei facultas occidendi conceditur.

ASSERTIO II. In flagranti crimine deprehensi (sub certis tamen conditionibus, si sint in adibus Parentis, aut mariti) in foro externo impune occiduntur; at in foro interno peccat mortaliter, & verum homicidiū committit occisor. Ita Ioannes Medina C. de reffit. Petrus Nauarrus l. 2. c. 3. à n. 220. Sotus, Salon, Valentia, Aragonius, Bannes citati, Lessius cap. 9. dub. 3. Probatur vtrumq; ex cap. Inter hac, causa 33. q. 2. Nam Ius ciuile tolerat quidem crimen hoc, sicut etiam alia plura, v. g. meretriciū, vsurarium, &c. vt videre est l. 20. 22. & 23. ff. de adulteris, & C. eodem tit. l. Grauibus; sed non approbat: aut si approbat, eidem per Canones merito est derogatum; consentiente etiam Augustino lib. 2. de adulterinis coniugibus cap. 15.

41. Ratio est: Quia hic modus procedendi non est recte rationi consentaneus: & tales rei exponuntur manifesto periculo æternæ damnationis sine sufficiente causa. Vnde colliges, in foro conscientie occisores istiusmodi ad restitutionem teneri vt veros homicidas. Nec admitto, quod ait Lessius, contrariam sententiam, quam tumentur Iulius

Clarus lib. 5. sententiarum § homicidium, à n. 48. & quidam alij recentiores, videri posse non improbabilem.

42 **ASSERTIO III.** Si tamen Iudex, sententia iure lata, marito adulterum, & uxorem adulteram occidendos tradat, tum ab eo licet occidantur, tanquam à publicæ iustitiæ ministro; modo absit priuatæ vindictæ cupiditas. Ita citati; quod nonnulli dixerint. Ratio est; quia tali casu occisor perinde est publicæ iustitiæ minister, ac alius à Iudice constitutus. Nec obstat, quod nihilominus maritus, si vult, potest eis vitam condonare; id ipsum enim iure facit, utpote Iudicis quasi decreto concessum.

Idem de filia dicendum: nam etsi olim Patri filiam in crimine deprehensam in externo foro occidere permissum fuerit, ut patet l. Patri, & l. Neg. in ea, ff. Ad l. Inliam de adulteris: hoc tamen tempore id non licet, ob earum legum antiquationem, nisi per sententiam Iudicis ei tradatur occidenda, rectè tradunt Sotus & alij citati.

43 **Dubitatur III.** An, & quo modo decreto Magistratus omnibus promiscuè fieri possit copia occidendi inuentos noxios.

Respondetur, si id ob calliditatem, potentiam, aut nequitiam malefactorum postulet boni commune, licitum esse; merito enim priuato bono præponitur publicum. Secus, si alia ratione damna à Communitate satis auerti possint; tunc enim nec expedit, nec licet ex improviso, & non seruat iuris ordine, nocentes occidendos tradere. Ita docens citati. Ratio est; Tum ne priuatis affectibus frangam laxetur. Tum ne contra Christianam charitatem omnibus debitam, spiritualis nocentium salus negligatur.

44 **Quæritur IV.** Vtrum liceat occidere malefactores licet Clericis.

Responsio S. Thomæ quæst. 64. art. 4. & communis est negatiua. Patet ex cap. Neminem dist. 45. cap. Clericus, cap. Sententiam, Ne Clerici vel Monachi Congruentias vide apud S. Thomam. Potissima est: quia decet eos, velut ministros Christi, peculiari cura mansuetudinem Christi imitari. Et quidem Clerici in maioribus, citra priuilegium, per se exercentes iudicium mortis, peccant mortaliter: in minoribus, saltem venialiter, iuxta Salonem, Sotum, &c. & alios: & fiunt irregulares, ut pluribus tomo 4. de Irregularit. dicitur.

45 **Quæritur V.** Vtrum liceat alicui seipsum occidere.

Responsio S. Thomæ quæst. 64. art. 5. & communis est negatiua; quam generatim loquendo de fide certam esse tradit Alphonsus à Castro V. Martyrium; & significat Augustinus de hæresibus hæresi 69. & lib. 1. de ciuit. cap. 17. & 18. Ratio est. Tum quia priuata autoritate, & secluso defensionis titulo, qui in proposito locum non habet, hominem occidere malum est. Tum quia tam natura, quam recta ratio ab hoc penitus abhorret; & omnis actio agentis ex sua natura ordinari debet ad perfectionem, non destructionem agentis. Idem patet ex can. Si non licet, & can. Non est nostrum, causa 23. q. 5. Nec rectè Couarruuias lib. 1. variarum cap. 2. n. 9. Hieronymum de contraria sententiâ notat.

Sed speciatim dubitatur primò, vtrum hoc ita sit illicitum, ut nullo casu fieri possit licitum. Respondetur, distinguendum esse inter occisionem sui positiuam, & directam, qua nimirum aliquis circa seipsum positiuam actionem exercet, per se & directè sui occisiam; & inter occisionem sui indirectam, qua quis solum abstinet à conferuatoine sui. Primum quidem nullo casu licitum esse, nisi mandante Deo, communis habet sententia; ob rationem superius adductam, qua fit, ut talis occisio aduerteretur negatiuo præcepto: quicquid de Reo ad sui iugulationem damnato dixerit Corduba lib. 1. q. 3. 6. eiusque sententiam probabilem censet Victoria relect. de homicidio n. 30. & ferè Lessius cap. 9. n. 25.

47 Alterum verò, cum absque causa rationabili accidit, non minus illicitum est, quam prius: attamen ex causa, cui secundum ordinem charitatis merito postponatur vita, illicitum non est, ut ex communi. Salon, Bannes, Aragonius hic q. 64. a. 5. Valentia q. 8. pun. 2. Vasquez 1. 2. disp. 173. n. 39. & significat S. Thomas ad 2. Ratio est. Quia vitæ conferuatio solum cadit sub præceptum affirmatiuum; quod non pro omni tempore obligat. Vide Augustinum lib. 1. de Ciuit. cap. 26.

48 Ex quibus etiam faciendum est iudicium decorporis asperitatibus, quibus sanitas lædi potest. Omnino enim in his discretio adhibenda, iuxta S. Paulum ad Rom. 12. v. 1. *Rationabile obsequium vestrum.* Et ad Timoth. 5. v. 23. *Noli adhuc aquam bibere, sed modico vino utere, propter stomachum tuum, & frequentes tuas infirmitates.* Sed nec propterea quis ad delicatiora & pretiosiora quælibet, etsi salubriora vitæ producendæ media tenetur: nec omnino in Religionibus approbatis, quidquam in hoc genere culpandum: vti speciatim de abstinentia carni in ordine Carthusiano communitè omnes docent: vel quia esus carniæ per se nunquam est absolutè necessarius ad vitam conferuandam & prorogandam, non obstante vilo morbo: tum quia ad salutem spiritualem totius ordinis interest, in ea lege non fieri laxationem; cui vnius hominis vita merito postponitur. Vide Gerfonem de abstinentia Carthusianorum, Petrum Navarrum loco cit. Couarruuiam 1. Variarum capit. 2. num. 10.

49 **Dubitatur secundò;** An iuste damnatus ad haustum veneni possit bibere. Afferunt Aragonius hic articulo 5. Victoria relect. de homicidio num. 30. & Sa. V. *Rem:* non solum quia Iudex ea in re Dei vices agere videtur; sed etiam quia haustus ille non est actio per se & directè occisua; sed applicatio tantum agentis, quod propria & peculiari sua actione occidat, nisi rursus depellatur; posset enim venenum haustum adhuc expelli per medicamenta. Alij negant; eo quod hoc tantum sit, ac in mare certissimo periturum se projicere; vel in ignem insilire; vel ædificium, quo quis certissimo opprimatur, deijcere: quod tamen Sanctus Thomas hic art. 5. cum Augustino lib. 1. de ciuit. cap. 26. non aliter quam per occultum Dei instinctum excusat. Ita Lessius, & quidam alij, apud eundem.

50 Ego neutram sententiam damnarim; cum ipse etiam Lessius n. 3. 2. ex quotidiano usu militum, & communi Recentiorum sententia, tanquam indubitatum tradat, posse aliquem injicere ignem in puluerem tormentarii ad euertendam turrim hostilem, etsi certum sit, se momento dissipandum. Et rationem addit, quod quis ita se proprie non interimat, sed ignis iniectus, vel turris ruina; quibus se ob iustam causam exponat, non secus ac is, qui se obicit telo, ut corpus principis saluet. Additq; ad eundem modum excusari non solum Eleazarum lib. 2. Machab. 6. sed etiam Sampsonem Iudic. 6. iuxta Ambrosium lib. 1. Officior. cap. 40. Caietanum in eundem locum. Lopez 1. part. cap. 65. licet Augustinus lib. 1. ciuit. cap. 21. quoad Sampsonem, solum ad peculiarem Dei inspirationem confugiat.

51 Eadem ratione dicit, excusari posse, qui ad euadendum certissimum ab hoste interitum, in nauali pugna, nauibus crematis, se mari committunt, quique ad incendium euadendum, è sublimi se per fenestras demittunt. Quæ cum ita sint, non video, cur ita intrinsecè malum sit, venenum Iudicis sententiæ præscriptum haurire.

Hoc tamen interim certum, reum sententiæ mortis in seipso exequi non teneri; quicquid de haustu veneni dixerit Victoria citatus. Idem docui supra q. 4. dub. 5. Raziam excusare nititur quidem Tyrannus: sed rectius culpatur S. Thomas a. 5. ad 5.

52 An autem, & quo modo sui occisio aduersetur iustitiæ, supra dub. 1. ex parte dictum. Particulari iustitiæ, tum erga Deum, tum erga Rempublicam aduersari, docent Salon, Aragonius, Bannes, & videtur significare S. Thomas hic a. 5. Sed quod ad Rempublicam attinet, probabilius videtur, aduersari iustitiæ solum legali, ut docent Petrus Nauarrus n. 24. Suarez opusc. 6. sect. 2. n. 11. & significat Lessius cap. 9. dub. 6. quia vita non est res communitatis; nec eius cura proprie commissa, velut depositum; & si esset, tamen ex voluntate deponentis auferri posset, abique violatione iustitiæ commutaturæ.

DVBIVM IV.

Vtrum liceat quandoq; interficere innocentem; procurare abortum; occidere inuasorem, corporis, honoris, bonorum.

S. Thom. 2. 2. q. 64. a. 6. & 7.

53 **Q**uæritur I. Vtrum liceat in aliquo casu interficere innocentem.

Responsio S. Thomæ q. 64. a. 6. & communis, est negatiua; loquendo nimirum per se, & de occisione directâ: nisi vel Deus speciali id reuelatione iubeat; aut legitime probatus sit quispiam nocens: de quo quæst. 3. dub. 5. Quia siue talis spectetur ut homo, siue ut innocens, vtraque ratione vita eius amanda est, non tollenda. Per accidens tamen & indirectè licitè nonnunquam occidi innocentes, dictum est de bello, disp. 2. q. 6. dub. 5.

Sed speciatim dubitatur primò; An saltem liceat occidere innocentem, ad postulationem tyranni, qui totam alioquin Rempublicam vastaturus est?

54 **ASSERTIO I.** Potest eiusmodi innocens, imo etiam debet semetipsum, tyranno id postulante, pro salute patriæ, quæ alia ratione salua esse non possit, tradere. Ita communis. Et constat ex dictis disp. 2. quæst. 3. dub. 4. de ordine charitatis; non solum quia tenetur quisque pro bono communi Reipub. etiam temporali morrem oppetere: sed etiam, quia alias hoc ipso talis incipit esse perniciosus ciuis, & causa moralis interitus ipsius Reipub.

ASSERTIO II. Hoc ipsum etiam ei à Republica præcipi, imò ad hoc cogi potest; adeoque si obtemperare nolit, vel inuitus tyranno tradi. Ita Salon & Bannes q. 64. art. 6. Valentia q. 8. punct. 2. quæstione, 3. etsi contrarium sentiant Sotus lib. 5. de Iust. q. 6. a. 7. & Aragonius hic a. 6. quorum sententiam probabilem censet Valentia. Sed reuera non apparet ratio: quia Respublica ad quoduis debitum, & sibi necessarium virtutis officium cogere potest subditum ciuem.

55 **ASSERTIO III.** Potest talis, si contumaciter repugnet, etiam ab ipsa Republica occidi. Ita Bannes loc. cit. & fauet Petrus Nauarrus cap. 3. à num. 119. Probatur. Quia talis reuera non est amplius innocens, sed maximè nocens: etsi contrarium sentiant cæteri citati omnes; idque Aragonius tanquam certum supponat: sed sine firmo fundamento; nisi fortè loquantur in casu, quo Respublica nondum innotuit illa ciuis contumacia.

56 Dubitatur secundò; An liceat occidere innocentem ei, qui cum iniusto aggressore pugnans, mortem aliter euadere non potest.

ASSERTIO I. Non licet per se & directè occidere innocentem; ita ut actio talis nullum alium per se terminum habeat, quam læsionem seu occisionem innocentis: qualis esset, si petente aggressore, ense, vel sclopo traiciatur innocens. Supponunt hoc omnes; & patet Exod. 23. v. 7. *Infontem iustum non occides: quia auersor impij.* Ratio est; quia nullus titulus suppetit ad eum occidendum, ex dictis n. 53.

ASSERTIO II. Licet per accidens tamen, eo casu innocentem occidere, ita ut separatim non occidatur innocens; nec circa ipsum per se directè & immediatè exerceatur actio occisiva, sed circa inuasorem. Ut v. g. si ictum ad defensionem necessarium aggressori impingere non possis, nisi per accidens simul lædas innocentem. Ita Caietanus q. 67. art. 2. Petrus Nauarrus n. 149. cum Corduba, Bannes hic art. 6. Lessius cap. 9. dub. 9. Et videtur communis. Ratio est. Quia iure suo vtens, nulli facit iniuriam.

An verò liceat quandoque innocentem etiam separatim occidere, tali nimirum actione, quæ per se solum innocentem lædat, mihi dubium est, ut v. g. si quis alioquin certissimè ab insequente hoste perimendus sit, nisi mox, concitato equo, iacentem in via infantem, aut debilem, quem saltu transilire vel declinare non possit, conculcet. Affirmant Corduba lib. 1. q. 38. dub. 2. Lessius cap. 9. dub. 9. Et generatim docere videtur Caietanus citatus. Negant Aragonius hic a. 6. & Petrus Nauarrus num. 135. Vasquez 1. 2. disp. 174. cap. 2. Satis probabiliter vtrique: & pro sententia negatiua faciunt dicta n. 56.

Pro sententia affirmatiua facit; quod simili ratione sumere licet potionem ad calefaciendum necessariam; etiam si inde per accidens sequatur ebrietas, vel pollutio: vt rectè, & ex comuni docet Bañes a 7. Vasquez loc. cit. Certè si vel minima spes sit, infantem saluum equo traiciendi, id illicitum non erit.

Hoc tamen etiam in simili casu videndum, cuius ius sit potius; nam ceteris paribus, in naufragio non licet tabulam eripere ei, qui prior occupauit; quia tunc melior est conditio possidentis. Obseruandus etiam in his ordo charitatis; nam si infans v. g. in via iacens, baptizatus non sit, cum tamè alioquin noris, eum baptizandum fore, nõ potest vitæ tuendæ causa, vllatenus proculcari, vt omnes consentiunt, iuxta dicta de ordine charit. loc. cit.

58 Dubitatur tertio; An liceat prægnanti ad defensionem suæ vitæ, procurare abortum.

Suppono ad occultandum flagitium, vel ob similem causam, id esse prorsus illicitum, vt fatentur omnes; & patet ex cap. *Si aliquis*, de homicidio, vt recentiores Extravagantes Pontificum taceam. Quod ergo ad præsentem questionem spectat, distinguendum est. Dupliciter enim causari potest abortus: primò directè & per se; eū videlicet actio eo per se & directè tendit, vt perimatur, vel eiiciatur in tēpestiue foetus. Secundò indirectè; cum v. g. venæ sectio, vel alia medicamenta sanitati procurandæ necessaria adhibentur, vnde per accidens sequatur abortus.

59 ASSERTIO I. Directè procurare abortum si foetus sit animatus, aut hoc ipsum dubium sit, nullo casu licitum est. Ita ex comuni Syluester V. *Medicus* q. 4. Nauarrus man. c. 25. n. 62. Pet. Nauarr⁹ n. 135. Sa V. *Homicidium*, Aragonius hic q. 64. a. 6. Ratio est. Quia sic directè occiditur innocens; tali videlicet actione, quæ nullum alium immediatè scopum, vel vsum habet.

Animatur autem (anima rationali) foetus communiter, si mas sit, circa diem 40. femina circa 80. vt ex recepta glossa in summano quintæ distinctionis docet Couarruias relect. de homicidio 2. part. §. 3. n. 1. Sa, & alij communiter, consentiente etiam Aristotele lib. 7. de animalibus cap. 3. nisi quod fecundam circa 90. diem primum moueri, seu animari tradit: in dubio verò præsumendum est, esse marrem.

Lessius tamen dub. 10. recedens à communi sententia, cum medicis docet, tam masculum, quam feminam animari simul atq; foetus formatus est; & illum quidem intra dies 30. hanc verò intra 42. Mihi placet Aristotelis dictum cit. loco; nihil in hac re certum affirmari posse: ac proinde in praxi cum dubitatur, eligendum quod tutius est.

60 ASSERTIO II. Spectatis principijs hactenus cognitis, non videtur illicitum, ob salutem matris certò alioquin morituræ, directè abortum procurare, si foetus nondum sit animatus. Ita Syluester V. *Medicus* 3. Fumus V. *Abortus* num. 2. Nauarrus Manual. cap. 25. num. 62. Couarruias, male à quibusdam in contrarium citatus, relect. de homicidio 2. part. §. 3. num. 1. sub finem; post Antoninum 3. part. tit. 7. cap. 2. §. 2. & alios, idem indicat Sa citatus; & apertè etiam docent Henriquez lib. 11. cap. 16. num. 8. Sanchez lib. 9. de matrim. disp. 20. num. 9. & 10. etsi contrarium asserant Azor

tom. 2. lib. 2. cap. 27. quest. 5. Lessius lib. 2. cap. 9. num. 61. & Petrus Nauarrus num. 140. qui non rectè dicit, eam esse omnium confessionem.

Ratio asserionis est. Quia tunc ex vna parte nemo occiditur; ex altera verò mater innocens, ex foetu ægra decumbens, à morte liberatur: nec videtur intrinsecè malum, nociuam materiam nulli vsui futuram, nec iuxta naturæ institutionem, aliter, quam solitario modo expellendam, medicamento expellere. Alia ratio est pollutionis, vt dictum disp. 3. q. 3. dnb. 6. Contraria verò decretata, vt cap. *Si aliquis*; item lex, *Si aliquis* 3. ff. de pœnis, intelligi debent, extra causam eiusmodi iustam.

62 ASSERTIO III. Si tam infans ob procuratorem abortus, quam mater ob eius omissionem, solum de corporali vita periclitentur; ita vt satis constet, infantem nihiloominus aut viuum peruenturum ad baptismi susceptionem, priusquam moriatur; aut alias etiam non peruenturum, quamuis medicina non adhibeatur; poterit etiam dari medicina salutis matris necessaria, ex qua per accidens sequatur ipsius foetus interitus. Ita cum Antonino, Syluester, Nauarrus, Couarruias, Sa, Petrus Nauarrus, Lessius, Aragonius citati, Ratio est. Tum quia vitam cum vitæ præcisè comparando, antiquius ac proinde potius est ius matris; quæ dum iure suo vitatur, nullam infanti facit iniuriam. Tum quia alioquin hoc casu communiter tam infans, quam mater periret.

63 ASSERTIO IV. Quod si verò infans ob eam causam simul etiam iacturam salutis animæ facurus videatur, non potest ob matris corporalem salutem; ne per accidens quidem interimi; cum mater hoc casu teneatur pro salute spirituali infantis, in extrema necessitate constituti, ponere vitam; vt docent citati omnes. Etsi Lessius in contrarium citet Cordubam & Lopez. Ratio sumitur ex ordine charitatis, de quo disp. 2. q. 3. dub. 4.

64 Queritur II. Vtrum liceat alicui occidere aliquem, se defendendo. Tria asserit S. Thomas q. 64. a. 7. I. Nunquam licere occidere corporis inuasorem; si absque eius nece propria vita conseruari possit: quod certum est, & apud omnes receptum: quia tunc locum non habet iustæ ac necessariæ defensionis titulus.

II. Necessitate exigente, licere, cum moderamine inculpatae tutelæ, vim vi repellere; etiam si inde per accidens, & præter intentionem sequatur mors inuasoris. De quo etiam nulla est controuersia; cum euident sit, posse aliquem magis amare suam innocentem, quam alterius inique inuadentis vitam, & traditur etiam I. *Vt vim*, ff. de Iust. & iure, & l. 1. ff. de vi & vi armata, & l. *Etsi* ff. leg. Aquil. & cap. *Significasti*, & cap. *Si verò* 1. de sent. Excom. & Clem. 1. de homicid.

Idque adeo verum est, vt procedat etiam, quamuis inuasor ratione somni, aut amentia, seu ob ignorantiam quandam, quamuis inuincibilem (vt in bello accidit, quod vtrinque iustum existimatur) excusetur à peccato iniuste inuasoris, vt ex communi post S. Thomam, Antoninū, Maiorem, Gabrielem, tradunt Salon, Aragonius, Bannes hic cit. a. 7. Sotus lib. 5. de Iustitia q. 1. a. 8. Victoria relect. de

homici-

homicidio à n. 17. Syluester V. *Bellum* 2. q. 3. V. *Homicidium* 1. q. 2. & 4. Nauarrus Manual. c. 15. à n. 3. quicquid Gerfon tract. de Eucharistia & quidam alij apud Salonem in contrarium dixerint.

Addit Abulensis q. 11. in c. 11. Iosue, ad hoc etiã teneri inuasum. Sed hoc refutat i supra de charitate q. 3. dub. 4.

Dicitur autem *moderamen inculpatae tutelae*, quando in defensione maior vis non adhibetur quã opus sit ad iniuriam arcendam; alioquin ex ea parte non est defensio, sed ultio, iuxta cap. cit. *Si vero, &c.*

Tertio docet S. Thomas, nemini licere priuata autoritate ex intentione occidere hominẽ ppria vitẽ tuendẽ causa. quia *per se*, inquit, *& ex intentione nemo potest occidere, nisi sit publica potestas*, vt in 3. articulo probatum supponit. Idem docet Aragonius, Bannes eod. a. 7. item Victoria, Abulensis, & Thomista communiter.

Contrarium docent Sotus citatus, Nauarrus n. 3. Valentia q. 8. pun. 4. Petrus Nauarrus à n. 33 & 8. & tandẽ Salon hic a. 7. post Antoninum, Syluestrum, Cordubensem Quã sententia videtur verior: quã licet directa actione occidere talẽ aggressorẽ, seruata debita moderatione; Ergo licet etiam velle ita occidere; cum præsertim vix possit aliter occidere, si se ipsum velit tueri. Non enim tantũ licet quasi in incertũ gladium vibrare, sed si aliter tueri se non possit etiam ex intentione capiti, aut pectori inuasoris infigere: quod quid aliud est, quam velle exercere actionem occisiam, adeoq; velle occidere?

Et confirmatur. Quia si Iudex nocentis mortem, medicus infirmi incisiones potest intendere, non in his sistendo, sed ea vterius velut necessaria media ad publicam quietem, aut infirmi salutem ordinando; cur non etiam hic, cum in rei veritate sit in inuasore sufficiens ratio, cur tali casu perimatur? Secus est de innocente, qui per accidens solum licite occiditur, vt dictum.

Accedit, quod S. Thomam, Sotus, & vterq; Nauarrus ita explicant, vt solum docere voluerit, nefas esse priuato, per se, & seclusa vi iniusti inuasoris, hacque etiam supposita, sine intentione incolumitatis propriã tuendã, hominẽ occidere; sed per accidens fas esse, &c. cum tamen Iudex, & publicus minister, omni vi cessante, autoritate etiam vindicatiua, adeoq; ob hoc ipsum quoque, vt male sit occiso, pro meritis possit occidere. Quã ratione S. Thomas verbis solum à nobis dissentit. Verum dubitatur vterius, & Quãritur II. vtrum liceat, seruato debito moderamine, non solum ob vitam propriam defendendam, sed etiam ob aliarum rerum inuasionem, occidere inuasorem.

ASSERTIO I. Licetum etiam est ita occidere inuasorem, pro defensione Castitatis, & pudicitia, & membrorũ. Ita ex communi Caietanus hic q. 64. a. 7. Couarruias 3. p. relect. de de homicidio §. vnico, n. 2. Petrus Nauarrus à n. 345. Lessius c. 9. dub. 12. Ratio est. Tum quia virtus, & honestas in bonis hominibus præcipuum locum habet. Tam quia ex membrorum & partium incolumitate consistit totius incolumitas. Idem de pudicitia senserunt Ethniei, vt videre est apud Ciceronem orat. pro Milone, et si dubitare videatur Augustinus lib. 1. de libero arbitrio cap. 5.

ASSERTIO II. Licet etiam pro defensione bonorum externorũ fortunã occidere inuasorẽ, quamdiu vis iniuriõsa durat; modo res illã quã defenditur, sint magni momenti, iuxta prudentis viri arbitriũ, eãdemq; ablata non possint aliter facile recuperari. Ita fere citati Antoninũ, Syluester, Caietanus, Sotus, Nauarrus, Valentia, Bañes, Aragonius, Lessius dub. 12. & innuit S. Thom. hic q. 64. a. 7. Idem tradit pleriq; Iurisperiti, teste Siluestro & Couarruias.

Probatur assertio ex Innocentio III, cap. *olim* de restitutione spoliõrũ, cap. *Interfecisti*, de homicidio & cap. *Dilecto*, de sententia excommunicationis in 6.

Faudent etiam, præter legem Mosis Exodi 22. lex *Furem* 9. ff. ad l. Corneliam, de Sicarijs, & lex 4. ff. ad l. Iuliam, cum docent, nocturnum furem occidi posse, etsi non diurnum: præcipue nimirũ, quia si diurnus sit, præsumuntur ablata posse facile recuperari. fure cognito; secus si nocturnus sit, vt cum Ioanne Medina C. de restit. q. 4. notat Lessius.

Ratio est. Quia vt prudenter notat Caietanus, honor & res familiaris, vitã, virtutis, felicitatis tuendã & obtinendã adminicula sunt, ac præterea etiam speciatim possidentis curã commissa, pro quibus etiam non immerito vir constans subinde vitã periculo se ipsum exponat: Ergo recte etiam præferri possunt vitã iniusti inuasoris, in nulla præsertim necessitate constituti.

Contrarium tamen asserunt, Gerfon, & Abulensis apud Salonem a. 7. controuersia 2. Panormitanus & Innocentius apud Syluestrum V. *homicidium* 1. & V. *Excommunicatio* 6. casu 9. Item Couarruias in Clementinam *si furiosus* de homicidio 3. part. §. 1. n. 6. qui negant, licere, ob solius temporalis rei defensionem, interficere inuasorem. Quod etiam, indicat Scotus 4. dist. 15. q. 3. negans, fas esse occidere furem, nisi sit inuasor; quia tuac, inquit, præsumitur velle occidere. Et citantur in eam sententiam quãdam iura superius relata, atque etiam Augustinus lib. 1. de libero arbitrio, cap. 5. item cap. *Si perfodiens*, de homicidio.

Sed hæc intelligi possunt ex dictis, in casu non necessariã violentã defensionis; aut nõ seruati moderaminis, seu verẽ, seu ex præsumptione, iuxta Syluestrum, maxime cum alioquin in foro externo, operantis intentio, ac interna mentis dispositio, nec probari fere possit. nec diudicari, vt recte Caietanus. Quod si res amissa recuperari facile possit, occidi inuasor propterea non debet vt dictum, secus si spes sit dubia, iuxta Sotum artic. 8. & Petrum Nauarrum n. 408.

ASSERTIO III. Licetum est etiam, pro honoris defensione, aggressorẽ iniustum occidere; saltem si nec aliter defendi, nec facile recuperari læsus honor possit. Ita Sotus, Nauarrus, Salon, Valentia, Bannes, Aragonius citati, Petrus Nauarrus n. 369. Syluester V. *Excommunicatio* 6. n. 6. quicquid idem V. *Homicid.* 1. quãst. 2. sibi contradicat, & subdubitet non nihil Couarruias citatus. Ratio colligitur ex dictis.

Nec tamen ideo licetum esse putandum est, contumelias verbales, etiam morte, aut atrocibus verberibus repellere, seu cohibere; non solum ob periculũ priuatã vindictã; sed etiã quia satis esse debet in Republica, quod iniuriẽ verbis repelli, & legitima

Magistratus vindicta comprimī possint, vt rectē dixit Lessius cap. 9. dub. 12. quicquid Nauarrus in contrarium dixerit.

74 Non etiam placet, quod absolute dicit Lessius cap. 9. dub. 12. n. 77. citans Sotum a. 8. Nauarrum cap. 15. n. 3. Syluestrum V. *Homicid.* 1. q. 5. & Lopez cap. 62. Antonium Gomez lib. 3. cap. 3. n. 23. Iulium Clarum §. *homicidium*, n. 26. fas esse viro honorato occidere inuasorem, qui fustem vel alampam nititur impingere, vt ignominiam inferat; si aliter vitari hæc iniuria nequit. Tum quia fieri potest, vt si res in occulto agatur, eâ re honor parum lædatur. Tum quia etiam læsus ita honor viâ iuris, aut alijs modis recuperari potest.

Minus placet, quod dicunt Aragonius, & quidam apud Sa, licitum esse baculo percutientem, occidere, vbi id insignis iniuria est, vt in Hispania; & colapho accepto statim gladio percutere, ad vitandam ignominiam. Certè cum honor defendi alio modo possit, id quidem in Germaniâ esse licitum, non existimo: & communiter esse peccatum mortale, rectius docet Toletus lib. 5. cap. 6. & absolute etiam improbat Bannes; & meritò neq; in Hispanijs quidē approbare vult Sa V. *homicidium*.

75 Tolerabilis est illud, quod V. *iniuria*, notat idem Sa diceas, percussum colapho (virum honoratum) posse statim repercutere, ad vitandam ignominiam, non improbabiler quidam asserunt; in quibus sunt Nauarrus cap. 15. n. 4. Victoria de iure belli n. 5. Petrus Nauarrus lib. 2. cap. 3. num. 380. Henriquez de irregularitate cap. 10. & 11. & apud eundem Iafon, Corduba, Clarus, Caietanus, Antoninus: etsi nec istud concedat Bannes; nec id etiâ in praxi permittendum facile existimet Lessius. Meritò quidem: nam hæc parum consonant præcepto Christi Matth. 5. v. 39. *Ego autē dico vobis, non resistere malo: sed si quis te percusserit in dextram maxillam tuam, prebe illi et alteram.*

76 **ASSERTIO IV.** Quod hæctenus de Laicis præcipuè dictum est, etiam intelligendum videtur de Clericis & Religiosis; licet materialis in his differentia esse possit. Probatur prima pars. Quia ius moderatæ defensionis est iuris naturalis; cui per se minimè renunciarunt Religiosi. Toletus tamen, quoad defensionem honoris, & externorum bonorum, excipit personas Ecclesiasticas. Antoninus quoq; 3. part. tit. 4. cap. 3. putat saltem Religiosis non esse licitum, iure defensionis bonorū temporalium, occidere; quoniam, inquit, *non possunt habere proprium*.

77 Sed contrarium de Clericis generatim verius docent Syluester V. *Excommunicatio* 6. n. 6. casu 9. Lessius cap. 9. dub. 11. vbi in specie etiam idem de Religiosis asserit. Ad capitula, quæ possunt obijci, iam ferè ex dictis patet responsio. Ad cap. *scilicet*, de homicidio, respondetur, satis ex subiecta materia constare, moderamen inculpatæ tutelæ in casu illic expresso non fuisse seruatum. Et quamuis Religiosi, nō habeant dominium bonorū in particulari, habent tamen iustam possessionem, vel etiam dominium bonorum in communi.

Vnde declaratur altera pars assertionis dupliciter; primò quia tamen, per se loquendo, hæc facultas æquè concessa sit Ecclesiasticis, atq; secularibus;

per accidens tamē fieri potest, v.g. ratione scandali, vt illis hoc nō liceat. Deinde quia Religiosi quidam, & Clerici, aut proprium nil habent, aut parum habent, idq; ipsum quod habent, minori affectu profequi debent; qui proinde etiam hac ratione læpe non ita possunt ob defensionem bonorū inuasores occidere.

78 Tandem quod ad honoris defensionem atinet, etsi quidem Religiosi ius honoris sui nequaquam amiserunt; quin & hoc ipso magis possint, læpe etiâ debeant suam famam & honorem defendere, quam seculares; eo quod bono communi magis necessarius est: Nihilominus tamen inter hos, & seculares adhuc receptum discrimen est, quod viri nobiles, aut alioquin militares, non tenentur fugere, ob sui defensionem, ne honorem suum lædant, sed possint vi inuadentem vi repellere; cum aliter se res habeat cum Clericis & Religiosis; qui cum ex fortitudine militari laudem non querant, fugere tenentur, si possint; etsi nec ad hoc ex iustitia, sed solum ex charitate teneri censeat Lessius dub. 12. num. 86. post Iulium Clarum de homicidio num. 32.

79 Item nullus Clericus aut Religiosus potest, ob defensionem honoris, sine periculo corporis percutientem, seu verbis iniuriantem occidere; cū enim Christianæ modestiæ, mansuetudinis, & patientiæ cultores se profiteantur, & certè esse debeant; non milites; idcirco ex iniuria patienter tolerata nullam ignominiam referūt, sed honorem, etiam apud plebeios; quod etiam notat Lessius n. 65. Vnde etiam à toto genere melius istis est, mortem sustinere, quam cum alterius morte propriam vitam tueri.

ASSERTIO V. Etiam pro tuenda vita, fortuna, honore, castitate alterius innocentis, licitè interficitur iniustus inuasor. Ita citati. Probatur. Tum quia inuasus, vt se potest quolibet instrumento tueri; ita etiam aduocato alterius auxilio. Tum quia is ipse nobiscum charitatis vnione coniunctus est: Ergo non minus ab illo, quam à nobis propulsare licet illatam iniuriam.

80 Dices. Quid si ille cedat iuri suo, nolens se ita defendi? Respondes. Si vir Religiosus ex modestia latroni se occidendum permitteret, non idcirco illicitum esse, eum contra inuasorem prædicto modo tueri; quia inuasus nō potest ita cedere iuri vitæ suæ, vt ab altero sine iniuria saltem aduersus Deum, & communitatem, quicquid sit de priuata iniuria erga alterum, vt dictum supra dub. 1. n. 7. occidatur. Secus est de Castitate; nam si mulier oppressa taceat, aut non repugnet, aut non nisi languide, ad eoque non admodum serio repugnet, occidi eius defendendæ causâ inuasor non potest; quia illa videtur ita cedere iuri suo, vt inuasor hoc ipso, quantum est de humano iure, desinat esse iniustus inuasor.

81 **ASSERTIO VI.** Licitum est, iuxta dicta occidere inuasorem, res nostras auferentem, non tantum cum in loco aggressionis consistit, vel parum ab eo distat; sed etiam, si iam longius absit, cursu apprehendi; vel si opus sit, nec res aliter recuperari possit, etiam scelopo, seu bombarða interfici potest, iuxta dicta; quam diu seipsum, vel rem ablatam in pacifica possessione non constituit. Ita Syluester V. *Excommunicatio* 6. n. 6. Petrus Nauarrus n. 411. Sotus, Valentia, Aragonius, Bannes citati, Lessius c. 9. d. 11.

et si contrariū dixerint Antoninus & Couarruias. Exemplum est, si fur eum equo tuo aufugiat.

82 Ratio est. Quia semper censetur durare iniusta aggressio; idque etiam extendunt Syluester, Lessius, & alij, ad eum casum, in quo quis, nulla mora interposita, rem suam ubicunque existentem persequitur. Secus si mora interposita fuerit, & aggressor iam pacificè agere cœperit. Quamquam nihilominus, si Iudex desit, posse spoliatum locum, in quo res deposita est, ingredi, eamque sibi vindicare, & si prohibeatur, vim vi repellere, cum Panormitano & Syluestro citatis, non improbabilitè existimat Lessius ibid.

83 **ASSERTIO VII.** Licitum est etiam præuenire iniustum aggressorem, si & alia via commoda defensionis non superet; & is iam actualiter in culpa, seu proposito aggressionis iniustæ versetur: Secus si sit adhuc innocens. Ita post Antoninum, Caietanum, Sotum, Nauarrum, Couarruiam, docent Valentia q. 17. pun. 1. Bannes hic q. 64. a. 7. Sa v. *Homicidium*. Ratio. Quia primo casu est vera defensio, non item secundo.

Sotus tamen & Lessius dub. 12. excipiunt Iudicem & testes mortem alicui per iniuriam machinantes in iudicio; quod de foro conscientia loquendo, rectè improbat Sa, Petrus Nauarrus, Bannes a. 7. dub. 4.

84 **ASSERTIO VIII.** Hæc, quæ dicta sunt, procedunt etiam, licet inuasus causam occasionemque dederit ad inuadendum; modo causa talis non fuerit, vt ob eam ipsam iuste inuaderetur. Ita cum Syluestro, Petrus Nauarrus n. 362. & alij, semper enim nihilominus seruat ius se defendendi; & quoad inuasione iniustam, est innocens. Secus si talem dedisset causam, ob quam licitè inuaderetur.

85 Cæterum in his omnibus, intelligenda est moderatio superius insinuata, licitam nimirum talem defensionem. Primò, si res quæ defenditur, sit magni momenti, Secundò, si vis iniusta sit, nec alia ratione possit repelli; nec res ablata aliter recuperari. Tertio, intelligenda sunt per se; nam per accidens ferri potest, vt quis teneatur suam vitam, aut salutem bona postponere vitæ inuasoris. Quo modo autem regulariter non teneatur quis se ipsum vel proximum defendere, cum occisione alterius, licet iniusti aggressoris, dictum est disp. 2. q. 3. dub. 4. & consentit etiam Suarez tom. 4. disp. 46. sect. 3. n. 2. Lessius c. 9. dub. 13. quicquid nonnulli dixerint.

DVBIVM V.

Vtrum casuale homicidium inducat reatum culpæ, vel irregularitatem: item quibus, & quosnam, mutilare, verberare, aut incarcerare liceat.

s: Thomæ 2. 2. q. 64. a. 8. & q. 65. aa. 4.

86 **Q**uæritur primò Vtrum casualiter occidens hominem, incurrat homicidij reatum.

Respondet S. Thomas q. 64. a. 8. non incurrere, si casuale homicidium sit prorsus inuoluntarium; secus si sit voluntarium in sua causa: seu quia dans operam rei etiam licitæ, debitam diligentiam ad vitandum homicidium non adhibuit; vt si in venatione bombardâ incircumspecte explosit, seu quia dedit operam rei illicitæ, vt si Clericus in bello, vel hastiludio casu hominem occidit.

87 Quæ doctrina quoad priorem partem intelligitur ex tom. 2. D. 4. q. 9. dub. 1. Quoad secundâ partem, loquendo de culpa in foro Cōscientiæ, intelligitur si homicidium subiequens in ipso opere, tanquam in causa fuerit voluntarium; ita vt opus illud ea etiam ratione debuerit caueri, ne sequeretur homicidium, adeoque potuerit ipsum homicidium ex opere subsecuturum aliquo modo præuideri, vt doceo loc cit. cum S. Thoma 1. 2. q. 83. a. 8. Alias peccatum erit quidem in ipso opere, quale fuisset, si homicidium non fuisset secutum, sed homicidij culpa idcirco non contrahetur, vt ex communi rectè docet Caietanus q. 64. a. 8. ex illo Augustini, asserentis Loth in culpa fuisse, non quantum ille incestus, sed quantum ebrietas præcedens meruit. De quo pluribus actum tom. 2. disp. 4. q. 3. dub. 3.

88 Sed speciatim dubitatur, an, & quomodo propter homicidium, casuale præsertim, incurratur irregularitas? Quod etsi quidem proprie ad materiam de censuris pertineat, breuiter tamen hoc loco propter S. Thomam explicandum est.

89 **ASSERTIO I.** Per homicidium ad sui, vel proximi, vel suarum, aut proximi rerum defensionem, cum moderamine inculpatae tutelæ, licite patratum non incurritur Irregularitas. Primum de sui defensione docet omnes; & patet ex Clementina de homicidio, etsi S. Thomas q. 64. a. 8. ad 3. iuris antiqui constitutioni inhærens, contrarium dixerit.

Posteriorem partem de defensione inculpata vitæ proximi, itemque suarum, aut proximi rerum, docent Petrus Nauarrus numero 417 Couarruias in cit. Clementin. part. 3. numero vlt. Valentia q. 8. punct. 7. Suarez tom. 4. disp. 46. sect. 2. n. 4. Lessius cap. 9. dub. 11. & alij: etsi Bannes hic q. 64. a. 8. ac plerique Iuristæ contrarium sentiant. Ratio est. Quia id nusquam iure expressum, vt videre est apud citatos. Et irregularitas, quæ extra casum publicæ iustitiæ ob homicidium contrahitur, non nisi ob culpam contrahitur, vt suo loco tom. 4. de Irregularit. pluribus dicitur.

ASSERTIO II. Si homicidium aliquod sit merè casuale, atque adeo in ratione homicidij prorsus inuoluntariū, & sine peccato, nec ex opere ob periculum homicidij specialiter prohibito consecutum, nulla

incur-

incurritur Irregularitas; etiam si quis dando operam rei illicitæ, homicidium tale commiserit. Ita communiter Theologi, Sotus lib. 5. de Iust. q. 1. a. 9. Bartholomæus Medina 1. 2. q. 73. a. 8. Castro lib. 2. de leg. pœn. cap. 14. Aragonius & Bannes hic q. 64. a. 8. Valentia hic loc. cit. & tom. 2. disp. 6. q. 3. pun. 3. & tom. 4. disp. 7. q. 19. Sa V. *Homicidium*, Suarez 3. p. tom. 5. disp. 45. sect. 6 à num. 9. & ex Canonistis Couarruias cit. part. 2. §. 4. n. 9. & 10. & fauet S. Thomas 1. 2. q. 73. a. 8. ubi ait; quod propter negligentiam considerandi imputantur homini ad pœnam nocuenta, quæ sequuntur, si dabit operam rei illicitæ.

90 Et si contrarium sentiant Syluester, Nauarrus, & communiter Canonistæ; quos etiam sequuntur Caietanus hic a. 8. Conradus 1. 2. loc. cit. Toletus lib. 1. cap. 29. Felicianus de Irregularitate, & alij, qui docent, per quodcunque casuale homicidium incurri Irregularitatem, si quis dando operam rei illicitæ id perpetravit.

Sed sanè allegata ab eis iura plus non probant, quam censendos irregulares, qui exercendo operam non solum illicita, sed etiam in se periculosa (in quibus nulla quasi diligentia sufficiens adhiberi potest ad vitandum homicidium) quempiam deformant, ut notat Valentia. In quam sententiam etiam Suarez tom. 5. disp. 45. sect. 6. num. 9. ait, per homicidium omninò casuale, ex opere illicito secutum, non contrahi irregularitatem, nisi in casibus à iure expressis. Censetur enim, inquit, casus sufficienter expressus, quando actio est specialiter prohibita, propter periculum homicidij; non verò aliàs. Casus habentur cap. vlt. de homicidio in 6. & cap. *Tua nos*, de homicidio. Idem docui tom. 2. disp. 4. q. 3. dub. 3.

91 **ASSERTIO III.** Nec incurritur in foro conscientie, etiam si venialiter in huiusmodi homicidio casuali peccetur; ob leuem videlicet negligentiam, in eo vitando commissam. Ita Sotus, Valentia, Sa, Bannes citati, Henriquez lib. 14. cap. 3. n. 1. Nauarrus n. 249. contra Caietanum, & alios; est enim hæc irregularitas grauis pœna, quæ proinde proportionatam culpam requirit.

92 **ASSERTIO IV.** Incurrit irregularitatem, non solum qui ex proposito, & de industria homicidium iniustum perpetrat, sed etiam qui se defendendo, aut exercendo rem per se periculosam, aut aliter occidendo, mortale homicidij peccatum commisit, propter crassam & latam negligentiam, vel imprudentiam, seu inobedientiam; etiam si directe non intenderit homicidium. Ita Valentia tom. 4. cit. loco; Toletus cap. 29. Sa, & alij, ex communi; quod etiam miimum probant iura, superius adducta.

Imò in foro externo, & probabiliter etiam in foro conscientie, quoties quis operam dando rei, ob periculum homicidij peculiariter prohibite, homicidium committit, semper irregularis censetur, ut superius insinuauimus, & dictum, cit. tom. 2. loc. cit. ob constitutionem iuris positiui. Addit Sa, dum multi iaciunt lapides, nec constat, quis eorum occiderit, nullum esse censendum irregularem; licet Syluester V. *Homicidium*,

contrarium significet, quasi omnes sint irregulares; quod non probatur.

93 **ASSERTIO V.** Illicite procurantes abortum etiam inanimati foetus, grauius quidem irregulares, & excommunicati, excommunicatione soli Papæ reseruata, fuerunt declarati à Sixto V. in propria bulla: sed eum rigorem Gregorius XIV. in quadam bulla temperauit, & ad antiquos terminos reduxit; ita ut nec irregularitas, nec excommunicatio incurratur à procurantibus abortum, nisi foetus fuerit animatus; & ut etiam tunc cuique approbato Confessario liceat ab ea excommunicatione & peccato, in foro conscientie absolueret, ut notat Sa V. *Homicidium*, Henriquez lib. 14. cap. 35. num. 3. Suarez disp. 44. sect. 2. n. 13.

94 **ASSERTIO VI.** In casuali homicidio, & eo quod commissum est in sui defensione immoderata, dispensat Episcopus: in homicidio autem iniuste & directe volito, quod absolute voluntarium dicitur, dispensat solus Pontifex; & nec ipse ferè, si manifestum sit crimen. Ita ex Concilio Tridentino sess. 14. c. 7. Nauarrus cap. 27. n. 239. Valentia, Sa citati, Henriquez lib. 14. cap. 19. n. 2. & 3. etsi neget de Episcopo Couarruias cit. §. 3. n. 5. qui tamen malè n. 7. docet, eundem qui in casuali homicidio dispensare potest, posse etiam in deformatione licite facta à ministris iustitie. Quod à solo Couarruiâ contra communem dictum, notat Henriquez loc. cit. Sed de hac re plura tomo 4. in materia pœnit. de Militibus, Sicut & de irregularitate, quæ in bello à militibus incurritur, actum est disp. 2. quæst. 6. dub. 6.

95 Quæritur secundò; An, quibus, & quos mutilare, aut verberare liceat: reuocantur enim etiam hi actus ad homicidium, tanquam actus imperfecti ad perfectum.

Respondetur; mutilare ijs, & iisdem de causis licet, quibus & ob quas licet occidere: an verò ob alias plures causas liceat, inferius dicitur n. 99. Verberare autem moderatè, non solum emendationis, sed etiam punitionis causa, possunt iuxta S. Thomam q. 65. a. 2. quicumque Superiores suos subditos, ut parentes liberos, Magistri discipulos, etiam Clericos vel monachos; & vir uxorem, ex graui causa. De quo videri potest Gerson part. 4. ferm. intra octau. Epiphan. pag. 357. edit. recent. Item Domini & pædagogi per se, vel per alium; nisi fortè id speciatim alicui à Superiore sit prohibitum: Item Prælati Religiosorum per se, vel per alium regularem, aut secularem Clericum; sed non per laicum, nisi incorrigibilem: Episcopo verò suis manibus verberare non licet, ex cap. *Non licet*, dist. 68. De percussione verò iniuriosa Clerici, & excommunicatione agitur tom. 4. de Excomunic.

96 Irregularitatis autem, quæ ex mutilatione incurritur, eadem est ratio, quæ ex homicidio ortæ; nisi quod de reseruatione dispensationis dictum, ut declarat Congregatio Cardinalium super Tridentinum, & rectè docet Suarez tom. 5. disp. 44. sect. 2. n. 4. quicquid Felicianus cap. 3. & Henriquez cap. 5. n. 3. de irregularitate, dixerint.

97 Tantum nota, membrum non censi, nisi eam corporis partem, per quam proprium aliquod in-

corpore officium exercetur, ex 1. Corinth. 12. & ad Rom. 12. Vnde digitus membrum non est, vt docent Nauarrus cap. 7. n. 206. Couarruias citatus, Salon hic q. 65. a. 1. Sa V. Irregularitas, Henriquez cap. 14. §. 8. n. 1. et si contrarium sentiat Sotus lib. 5. de iustitia q. 2. a. 1. Caietanus hic, Toletus lib. 1. cap. 25. & alij. Quanquam interim sibi ipsi vel partem digiti, seu membri temere abscindens, irregularis est, ex cap. *Qui partem*, dist. 15.

98 Quod si etiam alteri præcipua pars membri ita abscindatur, vt officium membri impedjatur, non euadetur irregularitas; vt si cui priores digiti manus amputentur. In quem sensum accipi possunt, quæ hac de re disputat Suarez citatus; qui tamen potius absolute in contrariam sententiam ire videtur: de qua re plura de Irregularitate.

99 Dubium est, an & quomodo se vel alium liceat mutilare, amputatis membris, eo casu, quo occidere non licet.

ASSERTIO I. Ob tuendam vitam corporis, licitum est, putrescens, aut venenatum membrum, abscindere. Ita cum S. Thoma cit. q. 65. a. 1. docent omnes, quia partis nociuæ integritas merito postponitur salutis totius corporis, ad quam partes ordinantur: licet ad hoc ordinariè nemo teneatur, ob difficultatem eius medijs. Addit Salon, ne à superioribus quidem ad hoc cogi posse Religiosum; nisi forte in aliquo casu extraordinario, ob bonum commune, vt bene Lessius cap. 9. dub. 14. et si non improbabiler Lopez 1. part. cap. 16. cum Soto dicat, religiosum ad hoc cogi posse à Prælato, etiam pro conseruanda solum vita.

100 ASSERTIO II. Probabiliter quòque licet ligato, propriam manum vel pedem, et si sanum, abscindere, vt per fugam imminentem mortem euadat. Ita Sotus, Toletus lib. 5. cap. 6. Salon, Bannes, Aragonius cit. a. 1. Valentia q. 9. pun. 1. licet aliqui negent. Imo probabiliter etiam non ligato; si alter violenter mortem minuetur, nisi id facias: sicut etiam eruerè vnum oculum, ne tibi alter duos eruat, vt docet Toletus citatus, & sequitur Lessius dub. 14. licet Sotus, Bannes, Aragonius & Salon negent. Certè quidem si illud licet, cur hæc non etiam licita sint, non video; vt etiam rectè dixit Sa V. *Homicidium*. Ratio generalis est. Quia homini, vt custodi & gubernatori suorum membrorum, licet de ijs disponere, prout ratio & salus totius, ad quod ordinantur, postulant.

101 ASSERTIO III. Non desunt quidem (in quibus Salon) qui licere parentibus, filios suos voce cantuque Ecclesiæ seruituros, & in id libere consentientes, intuitu boni publici castrare: Sed contrarium videtur verius; non solum ob varia animæ pericula & incommoda, quæ hinc consequi solent; sed etiam quia bonum illud tanti momenti non est, vt ob id res tam per se à natura aliena suscipiatur: quando nec pro salute spirituali, aut periculo animæ vitando, id licitum esse, constabit. infra ex sacris canonibus; quæ tamen causa alioqui multo maioris momenti videri possit. Hoc certum, repugnantes liberos ad hoc cogi non posse; cum libera illis manere debeat, quoad vitæ statum, electio, vt etiam agnoscit Salon.

102 ASSERTIO IV. Ob seruandam castitatem,

vitandum scandalum, aut alias eiusmodi causas, hoc licitum non est; alia enim sunt huic rei remedia. Nec illud Christi: *Abscinde manum &c.* ad litteram intelligendum; quicquid olim Origenes, & quidam eum secuti dixerint, fecerintue contra Apostolicos canones can. 22. & Concilium Nicænum can. 2. & Arelatense II. can. 3. De quo vide dist. 25. cap. *Si quis absciderit*, & sequentibus. Adde, quod medium illud non tam ardorem libidinis, quam generationem impedit, vt notant Augustinus lib. 6. contra Iulianum cap. 5. Basilius lib. de Virgin. circa finem, Chryostomus homil. 23. in Matth. Plura apud Baronium Anno 208.

103 Quæritur tertio, cui & quosnam incarcerare liceat. Respondet S. Thomas q. 65. a. 3. cum in bonis corporis tria spectari possint; 1. ipsa corporis integritas & incolumitas, cui detrimentum afferitur per occisionem, vel mutilationem. 2. delectatio vel quies sensus, cui opponitur verberatio, vel quodlibet aliud sensum dolore afficiens. 3. motus & vsus membrorum, qui impeditur per ligationem, vel incarcerationem, seu quamecunque detentionem: idcirco in carcerare aliquem, vel qualitercunque detinere esse illicitum; nisi fiat secundum ordinem iustitiæ, aut in poenam, aut ad cautelam alicuius mali vitandi.

104 Et ibidem ad 3. ait: *detinere hominem ad horam, ab aliquo opere illicito* (sibi scilicet, aut alijs pernicioso ac iniurioso) *statim perpetrando, cuiuslibet licet; sicut cum aliquis detinet aliquem, ne se præcipitet; vel ne alium feriat. sed simpliciter aliquem includere vel ligare, ad eum solum pertinet, qui habet disponere vniuersaliter de actibus & vita alterius: quia per hoc impeditur non solum à malis faciendis, sed etiam à bonis agendis.* Vbi notandum, ius carceris proprie non competere nisi Magistratui iurisdictionem habenti; etiam si is non semper habeat ius gladij. Detinere autem eum, qui grauius & iniuste læsit, ad tempus, mox magistratui tradendum, etiam alijs licet.

105 Addit denique S. Thomas eadem quæst. 65. art. 4. has omnes iniurias, quæ corpori inferuntur, tanto grauiores esse, quanto propinquioribus inferuntur; vt pote quibus ex pietate magis obstringimur; quamuis interim iniuriæ viduis & pupillis illatæ in scriptura magis exaggerari solent, tum quia magis opponuntur misericordiæ; tum quia idem nocuum huiusmodi personis inflatum, est eis grauius, quia non habent releuantem.

Sicut etiam vniuersim ob circumstantias fieri potest, vt sit grauius peccatum, quod fit contra personam nulli coniunctam; siue propter dignitatem personæ, siue ob magnitudinem nocuum. Et quamuis etiam per adulterium & stuprum iniuste violetur corpus alterius; quia tamen ea non solum iustitiæ, sed etiam castitati opponuntur, merito ad tractationem de Temperantia reijciuntur, vt notauit S. Thomas ibidem ad 3. de quibus proinde etiam à nobis actum disp. 3. q. 3. dub. 6.

DVBIVM VI.

Defurto, rapina, & usura, quibus damnum bonis fortuna inferitur.

S. Thom. 2. 2. q. 66. a. 2. 9.

106 **D**E usura actum est superius quæst. 7. dub. 3. occasione mutui, in quo reperitur.

Quoad furtum, & rapinam attinet. Quæritur I. Quid & quotuplex sit furtum, & quomodo à rapina differat. Respondeo. Furtum est acceptio rei alienæ iniusta (seu Domino rationabiliter inuito facta) & occulta. Id pro diuersitate materialium obiectorum, diuersa nomina sortitur. Ablatio enim rei communis dicitur *peculatus*: abductio pecudis ex disperso grege, *abigatus*; liberi hominis tanquam ferui abductio *Plagiatus*, siue *plagium*.

Rapina est acceptio rei alienæ iniusta & violenta; peccatum à furto specie distinctum; eoque grauius furto, quo grauior accidit vis, quam dolus. Vtrumque est peccatum mortale; quando res aliena in notabili quantitate, Domino rationabiliter inuito accipitur; præterquam quod rapina ex ipsa etiam violentia grauem culpam habere potest. Iam vero præter ea, quæ de furto, in materia de bello disp. 2. q. 6. dub. 3. & de restitutione q. 6. dub. 9. dicta sunt, quædam alia hic quærentur, quæ explicatione egent.

107 Quæritur igitur II. Quæ sit notabilis quantitas furti mortalis.

ASSERTIO I. Notabilis quantitas æstimanda est, non tam ex actuali Domini æstimatione, nec tam ex opulentia, vel tenuitate, siue ex rei copia vel inopia; quam ex damno, quod Domino inferitur, ac ipso per se rei ablatae pretio & iusta æstimatione: ita ut ea notabilis sit quantitas, qua Domino notabile damnum datur; siue propter ipsam magnitudinem ablatae rei secundum se spectatæ; siue per accidens, & ob euentum seu damnū consequens. Ita ex communi docent Aragonius, Bannes hic q. 66. a. 6. Bartholomæus Medina 1. 2. q. 86. a. 2. Valentia q. 10. pun. 5. Rebellus lib. 3. de iustitia q. 15. sect. 2. & 3. Azortom. 3. lib. 5. cap. 13. q. 1. & 2. Lessius lib. 2. cap. 12. dub. 6. ex communi. Ratio est. Quia alias sæpe mortale foret, etiam pennam alteri furari: è contra subinde mortale non esset, centum etiam coronatos Principi auferre.

108 Cum hoc tamen non pugnat, quo minus in quantitate, seu pretio rei taxando, etiam haberi debeat respectus ad conditionem locorum & temporum; à quibus & pecuniarum, & mercium pretium ac valor plurimum dependet; ita ut proinde minor quæpiam summa pecuniæ, si exacta fiat taxatio, sufficiat ad mortale in Hispaniâ v. g. Galliâ, Germaniâ, &c. quam in Indijs; in quibus longè maior est auri & argenti copia. Idem de alijs rebus dicendum. ut rectè Rebellus, & Azor.

109 **A**SSERTIO II. Quantitas notabilis furti alia est absoluta, quæ in ordine ad quamlibet personam constituit peccatum mortale; alia respectiua, quæ ex conditionibus personæ & circumstantiarum designanda est. Ita citati ex communi; & sa-

tis colligitur ex dictis. Ac merito Aragonius falsam & periculosam vocat eam quorundam sententiam, qui dicunt, nec centum quidem aureorum quantitatem in furto, ex natura rei, esse materiam peccati mortalis.

110 Illud non improbabile est, quod docent Ioannes Medina Cod. de restitutione, quæst. 10. Petrus Nauarrus lib. 3. cap. 1. num. 35. non posse vniuersim determinari, quæ quantitas sit notabilis; sed hanc statuendam arbitrio prudentum, pro variâ personarum & locorum conditione; ita ut v. g. respectu prædiuitum summa notabilis sit, aureus, siue ducatus; respectu mediocriter diuitum, florenus; respectu mechanicorum, medius florenus; respectu pauperis, quarta, vel etiam octava pars floreni, ut declarat Lessius. Sed contrarium est probabilius, ut magis patebit inferius.

111 **A**SSERTIO III. Quam determinatè sit notabilis illa quantitas, absolute & secundum se, in omnibus personis sufficiens, & seclusa peculiari indigentia, necessitate, damno vel incommodo, requisita ad mortale peccatum furti, valde intertium est. Declaratur. Sotus enim lib. 5. de Iustitia quæst. 3. art. 3. ad 3. Syluester V. *Furtum*, quæst. 2. & Angelus eodem Verbo §. 34. videntur requirere vnum, vel duos aureos, siue ducatos; in quam sententiam propendit etiam Aragonius, & Bannes hic. E contra Nauarrus Manual. cap. 1. num. 3. Couarruias lib. 1. variarum cap. 3. à n. 12. Corduba. in summa quæst. 109. aiunt, sufficere vnum alterumue bazium. Et neutra sententia valde probabilis videtur; hæc quia nimis rigida; illa quia nimis laxa est.

112 In medio sunt isti: Petrus Nauarrus lib. 3. de restitut. cap. 1. num. 136. statuit octo, vel decem bazios, Valentia loc. cit. tres aut quatuor bazios; Bartholomæus Medina, Lessius & Rebellus, duos regales, seu dimidium florenum; Toletus sub diuisione vnum regalem, vel duos constituit. Cum quibus non est magnopere litigandum: cum præsertim in particulari furti malitia ex omnibus circumstantijs diiudicanda sit; & valor ac copia pecuniæ, vt & aliarum rerum, in omnibus locis non idem sit: quin etiam iisdem in locis vario tempore variari solet: sicut passim minor hoc tempore est valor pecuniæ in ordine ad merces, quam olim; ut proinde nec eadem iam pecuniæ quantitas, quæ olim, sufficiat ad mortale, ut rectè Rebellus.

113 **A**SSERTIO IV. Notabilis quantitas respectiua, tum ex damno, seu incommodo per accidens subsequente; tum ex personarum, ac ipsius materiæ ablatae, alijsque circumstantijs est diiudicanda; etsi diuersa ratione. Colligitur ex citatis pro prima & tertia assertione. Et declaratur. Notabilis enim quantitas furti duo includit: primo ipsam magnitudinem & quantitatem rei ablatae, qua damnum alteri datum fuerit; secundo rationale inuoluntarium, etiam quoad ipsam rei acceptæ substantiam, in eo, qui damnum passus est.

114 Iam ex priori capite, ad æstimandam notabilem, quantitatem furti respectiuam, spectat consideratio damni; eatenus enim furtum parum vel multum aduersatur iustitiæ, quatenus eo magnum, vel par-

uum damnū datū; siue per se, siue per accidens, vt etiam assertione 1. dictū. Vnde in ipsis etiam personis, quibus damnū est datum, quoad hoc, omnibus alijs circumstantijs sepositis, ex solum spectari debent, ex quibus fit, vt illæ per accidens maius aliquod damnū, siue incommodum sentiant, quam alterius conditionis personæ. Quales quidem circumstantiæ sunt, magna & specialis quædam indigentia, siue necessitas, aut etiam vsus rei ablata. Ob quam causam erit peccatum mortale, pauperi auferre aliquot solum cruciferos, imo etiam aliquot nummos; quibus ille se vno die vtunq̄ sustentasset, non habens iam vnde viuat, vt recte Toletus lib. 1. cap. 16. Valentia, & alij citati.

Sicut etiam artificii aut mercenario suum auferre instrumentū, quo victum acquirere solebat, aut etiā quæstū facere, & sine quo id iam facere non potest, vt habet communis & certa sententia, apud citatos; esto interim, vt putat Lessius n. 14. Rebellus n. 13. hæc non sint sufficiens materia & causa excommunicationis, etiam si damnū non restituatur, iuxta Concil. Tridentinum sess. 25. cap. 3. de reformat. In quem sensum etiam Nauarrus cap. 17. n. 3. Aragonius hic & Sa V. *Furtum* aiunt, excommunicationem latam ob furtum, intelligi tantum, si sit ex se mortale, rei videlicet per se notabilis; non autem si per accidens graue damnū sequatur; etsi contrarium non improbabiler dicant. Syluester & Sotus.

Ex alio vero capite, variæ aliæ circumstantiæ personarū, & rerū ipsiusque etiam acceptionis attendendæ sunt. Et primò quidem in personis damnū passis, hæc ratione etiam spectari poterit egestas, vel opulencia, seu potius liberalitas & parsimonia. In quem sensum accipi potest, quod dixit Aragonius, in diuitibus inuitis, etiam si reges sint, duorū, & trium, & etiam vnus aurei quantitatem esse sufficientem materiam, ex natura rei, ad peccatum mortale furti in communibus autem personis, quatuor vel quinque regalium: in pauperibus vero vnus, vel duorum. Sed non placet absoluta hæc, inter diuites & pauperes, discriminatio; fieri enim potest, vt in æquali summa diues æque inuitus sit, atque etiam iuxta suum statum non minus indigeat magnis opibus, ac pauper paruis, vt etiam assertione 3. dictum.

Ex alijs ergo circumstantijs faciendum iudicium de animo possidentis; vt si diues, aduertens tales surreptiones, non curet, sed palam toleret & permittat; alioquin supposito inuoluntario, seclusoque speciali incommodo, de quo supra, inter pauperem & diuitem, per se nullam esse differentiam, verius est.

Secundò ex hoc capite in personis ipsis spectanda est mutua habitudo & beneuolencia; an scilicet valdè coniunctæ; an ei, qui auferit, ampla alioquin in negotijs gerendis, ab eo, cui nocetur, potestas commissa; tunc enim ille, qui nocentem patitur, non ita semper rationabiliter inuitus patitur. Quo modo dixit Bannes, si filius furetur à patre prædiuite, quinquaginta aureos (rectius Lessius cap. 12. dub. 3. duos, inquit, vel tres aureos) non (statim) erit peccatum mortale: & tamen si feruus furetur ab eodem vnus ducatum, erit peccatum mortale.

Similiter est aliud exemplum, inquit, si aliquis officialis regis, cui committitur dispensatio multorum millium ducatorum, accipiat sibi centum, vel ducentos, non est peccatum mortale &c. Sed vt doctrinam generalem in se probo, ita in exemplis tantam laxitatem improbo; & iuxta consuetam in Germania praxin, intolerabilem existimo. Iudicium ergo hac de re erit penes prudentem.

Tertio considerari etiam ex hac parte debet, modus accipiendi; vt si à diuersis, aut longo post intervallo, res parue auferantur, iuxta dicta supra de restitutione q. 6. dub. 9.

Quarto addi solet, in materia considerandum, sintne res tales, quæ paruo labore crescunt, aut magno periculo sunt expositæ; quia vt rectè dixit Bannes, in his non erit peccatum mortale, accipere in tanta quantitate, quanta erat sufficiens constituere peccatum mortale in alia materia; vel in rebus, quæ non essent tanto periculo expositæ; vt v. g. non erit peccatum mortale accipere castanecas ex sylua in tanta quantitate, quæ æstimaretur vno ducato in foro.

Sed hæc consideratio propriè nec ad rationem voluntarij pertinet; nec ad rationem ipsius quantitatis notabilis; quasi ob eam causam, res æquiualens notabili illi summæ, quæ ad mortale furtum alioquin sufficiat, iam non sit notabilis quantitas; sed solum quatenus ipsum intrinsecum rei valorem diminuit, qui ex alijs etiam capitibus diminui potest, vt de contractibus dictum. Vnde si res tales in eo statu, in quo auferuntur, etiam periculo, & omnibus circumstantijs spectatis, tanti valeant, quantum est pretium notabile, ad furtum mortale sufficiens, certe per se peccatum mortale erit talia auferre.

Sicut etiam ob opulentiam, aut coniunctionem personarum, ex dictis non aliter maior quantitas furti mortalis constituenda est; nisi quatenus minor quantitas non censetur verè ab inuitis quoad substantiam rei acceptæ, adeoque per furtum propriè accipi. Quod si propriè loquendum sit, tum eadem quantitas, quæ in alijs ad mortale sufficit, etiam in his sufficere dicenda erit; si modo vere per furtum ab his, etiam quoad substantiam inuitis, auferatur.

Dices; si ab obolo ad ducatum progrediendo, est certa quædam quantitas, quæ faciat peccatum mortale, & quæ minor non est peccatum mortale; sicut reuera esse debet: Ergo omne furtum ex sua natura erit, aut mortale, aut veniale; quia incredibile est, vnus oboli adiectione, materiam peccati adeo posse immutari, vt quod natura sua erat antea veniale, postea fiat mortale.

Respondetur negando consequentiam: quia ipsa natura rei hoc exigit, vt prudentis, ipsiusque in primis Dei secreta æstimatione, tandem eo modo procedendi, perueniatur ad notabilem quantitatem; adeoque vt adiectione etiam vnus oboli fiat mortale, quod antea natura sua erat veniale. Quod incredibile non erit ei, qui considerauerit, etiam in naturalibus vnus sæpe minimæ qualitatis seu gradus adiectione omnè naturam mutari. Ita enim adiectione vltimi gradus, ad præsuppositam dispositionem, completur dispositio, & noua

forma introducitur: sic vltima gutta nauem ingressa, eam tandem, in virtute etiam precedentium, demergit; sic vltimus ictus, et si per se leuis, hominem tandem occidere potest, minimè morturam vi sola precedentium, vt etiam diximus tom. 2. disp. 4. q. 5. dub. 1. n. 36.

123 Quæritur III. Quid sit dominò rationabiliter inuito accipere. Respondetur, ad hoc tria generatim requiri. 1. vt dominus sit inuitus non solum quoad modum, sed etiam quoad ipsam substantiam acceptionis; nolens hic & nunc, hanc rem ab altero velut propriam possideri. 2. vt omnibus spectatis, ius habeat ad eiusmodi rem, etiam hic & nunc retinendam. 3. vt verè auferatur res aliena, cum damno videlicet domini, & seruo.

124 Quo fit, vt acceptio rei alienæ ob varias causas possit ab iniustitia excusari. I. Si ioco fiat, absq; damno alterius; licet accipiens peccet contra charitatem, si sciat, alterum ob rem absconditam blasphematurum. II. Si fiat in pœnam, per publicam auctoritatem, secundum ordinem iuris; quo modo Israelitæ licitè spoliarunt Ægyptum. III. Si fiat, ad auerendum nocuimentum aliquod à domino, vel altero, cui magis consulendum; modo res postea eidem restituatur; nisi fortè licitè, absq; omni vtilitate auferentis, fuerit destructa. Sic licet auferre gladium furioso; sic prodigo viro, potest vxor pecunias clam accipere, easque in vsum rei domesticæ conuertere; sic vinum abscondere licet ebriosis; chartas, aleas, impijs lusoribus.

Et addit Toletus lib. 5. cap. 15. posse etiam vinum effundi, chartas dirumpi; quod consequenter multo magis asserere licet de libris hæreticis, qui licitè à domino retineri nullo modo possunt; aut si retiner, suo damno retinet, saltem si Dominus etiam rogatus non videtur spontè depositurus, & in vsum licitum conuersurus. Consentire videtur Sa. V. *Furtum*; vbi absolutè docet, eum qui accipiendo nullum damnum dedit, quia Dominus re illa non utebatur, non teneri restituere, si nulli vsui est futura.

125 Sed in particulari circumstantiæ considerandæ erunt; & habenda ratio scandalì, & offensionis; quando præsertim agitur de re magni pretij; est enim quoddam genus pœnæ & violentiæ, inuito rem suam, ad quam nullum ius habes, accipere: quod proinde per se non videtur licitum nisi auctoritatem publicam habenti: Nec quoduis damnum, ex possessione consequens, facit ius alteri, vt eiusmodi res auferatur possessori, vt dictum de causis à restitutione excusantibus quæst. 6. dub. 15.

126 IV. Si fiat ob necessitatem extremam, suam, vel aliorum euitandam, qui versantur in probabili vitæ periculo; tum enim cum omnia fiant communia, licitè accipitur quod necessarium est, vt docet Sanctus Thomas hic quæstione 66. art. 7. Secus si non sit extrema, sed solum grauis necessitas, vt ex veriori sententia S. Thomæ docent Caietanus, Aragonius ibidem, Valentia quæst. 10. pun. 5. licet aliter sentiat Petrus Nauarrus lib. 3. cap. 1. n. 375. Sa. V. *Furtum*, Lessius cap. 13. dub. 12. post Angelum V. *Furtum*, § 37. Syluestrum

quæst. 5. Nauarrum cap. 17. n. 5. Medinam Cod. de Eleemofyna q. 7. de quo etiam supra q. 6. dub. 15. de causis à restitutione excusantibus itemque dub. 14. num. 407.

V. Si quis faciat sibi ipsi compensationem rei debita, seruatis debitis conditionibus, de quibus dictum ibidem cit. dub. 14.

VI. Si damnum patiens, non sit inuitus, quoad ipsam ablatam rei substantiam, sed tantum quoad modum accipiendi; quo modo Sa. V. *Furtum*, dicit, non esse mortale clam ab eo accipere, qui daret, si peteretur, etiam si clam accipi nolit; nec oportere etiam hoc casu restituere acceptum.

Sed hoc vniuersim non placet, quia fieri interim potest, vt dum non rogatur, Dominus planè sit, & maneat rationabiliter inuitus, etiam quoad ipsam ablatam rei substantiam: & conditio in re non posita, non mutat statum rei, in quo seclusa conditione, reperitur. Facilius id concesserim de filijs respectu Parentum, vt notat etiam Lessius cap. 12. dub. 13. & mox pluribus dicitur.

128 Quæritur IV. Quid sentiendum de furtis, filiorum, Coniugum, Religiosorum. De hac re statui-
mus sequentia pronuntiata. I. Inuito rationabiliter (quoad ipsam rei substantiam) marito, aut Patre, rem notabilem accipere, mortale furtum est, & restituendum iuxta dicta. Ita communis. Colligitur ex Proverb. 28. v. 24. *Qui subtrahit aliquid à patre suo, & à matre, & dicit hoc non esse peccatum, particeps homicidæ est.* Accipere autem ab eis rem paruum, furtum non censetur; nec etiam rem magnam, ad dandam eleemofynam in casibus licitis. &c.

129 II. Ad discernendum, quænam in his personis sit notabilis quantitas, quæ ab inuitis accipitur, considerandæ sunt personæ circumstantiæ; mutui videlicet amoris, diuitiarum; imò etiam ætatis & status, seu conditionis; quia non eadem quantitas, quæ est notabilis respectu filij & vxoris; nec in omni ætate & conditione eadem est parentum liberalitas erga filios, aut indulgentia. De qua re quæsitò secundo.

130 III. Vir, si dotem vxoris (cuius dominium directum non habet, sed solum vtile) aut donata propter nuptias distrahat, tenetur ad restitutionem, secundum omnes; idque similiter, si bona sibi cum vxore communia dissipet, vt docet Petrus Nauarrus lib. 3. cap. 1. num. 155. contra Nauarrum. Ex-
cipiuntur tamen ab eodem post Syluest. perdita per ludum, aut alium contractu onerosum; in quo non minus lucrari, quam perdere potuisset, nisi, vt limitat Lessius, in casu, quo vir ludendo communiter perdere solitus, ab vxore fuisset inhibitus.

131 IV. De Religiosis ita tradit Rebellus lib. 3. de iustitia quæst. 15. num. 2. Quoad religiosos, inquit, similiter non erunt credendi Prælati, ac Religio ipsa magis inuiti, circæres clam acceptas à subditis, quàm Parentes carnales quoad filios suos; cum non minus subditos diligere debeant; sed magis, præsertim ad præcauendâ peccata; nec minus liberales esse debeant, quoad Christi Domini patrimonium, quod gratis acceperunt. Hinc fit, vt non debeant censeri inuiti quoad rem acceptam eiusdem quantitatis, in qua carnalis pater honesta conditione, inuitus non censetur; quamuis eo grauius sint censendi.

inuiti quoad modum, quo magis, ex peculiari vita instituto, quisque subditus ad eiusmodi furta cauenda tenetur; grauiusq; proinde venialiter peccet, contra perfectionem voti Pauperatis. Quod si furtum non per minima, sed simul factum, tres vel quatuor argenteos regales excedat, à peccato mortali sacrilegij contra votum Pauperatis excusari non debet. Ita Rebellus. Plura supra de Eleemosyna, & inferius disp. 6. q. dub. 4. de paupertate religiosa.

DVBIVM VII.

De Contumelia, Detractione, Derisione, Maledictione, qua verbo consummantur, & potissimum honorem ac famam laudant.

S. Thom. 2. 2. q. 72. 73. 74. 75. 76.

132 **Q**uæritur I. Quid, & quale peccatum sit Contumelia. Respondeo I. ex S. Thoma q. 72. a. 1. contumeliam esse vitium Iustitiæ oppositum, quo iniuste læditur honor proximi; seu verbis, vt conuitiando, calumniando, seu factis, tanquam signis, vt probrose pereutiendo; seu etiam per negationem honoris debiti, eo nimirum loco & tempore, quo ea ipsa interpretatiuus quidam contemptus alterius censetur.

133 Respondeo II. Contumeliam, conuitium, & improprium distingui quidem, stricte loquendo, inter se; nempe quod per contumeliam defectus culpæ; per conuitium quodlibet animæ, seu corporis vitium, vt cæcitas, &c. per improprium, defectus minorationis, siue indigentia alteri contemptim representatur, vt docet S. Thomas q. 72. a. 1. ad 3. Attamen nihilominus generatim loquendo, omnia ista, comprehenduntur sub nomine contumeliæ: & vero omnes contumelias per se esse eiusdem speciei, ob eandem rationem formalem iniuriæ, quam inferunt.

134 Respondeo III. Peccatum hoc quidem ex suo genere esse mortale; & grauius infamia; excusari tamen à mortali, vel ob ineliberationem, vel ob leuitatem materiæ. Vnde contumelia licet per se grauis, inter pueros tamen, feminas & viles personas, non est semper peccatum mortale, vt conuenienter S. Thomæ, quæst. 72. artic. 2. notat, Sa. V. *Iniuria*.

Imo si quis alteri dicat verba contumeliosa, non vt honorem lædat; sed propter correctionem (quod tamen nec facile, nec incaute, nec ab omnibus fieri debet) aut iocum, aut aliquid simile, aut nullum, aut veniale tantum est peccatum; modo caueatur scandalum, & re ipsa conuitium præter modum non sit grauius læsuum, vt docet ibidem S. Thomas.

135 **Q**uæritur II. Quid & quale peccatum sit Detractio. Respondetur sequentibus pronuntiatis.

I. Detractio ex suo genere est peccatum mortale, contra iustitiam, grauius quidem furto, sed leuius homicidio, adulterio, & contumelia. Ita

S. Thomas quæst. 73. art. 1. 2. & 3. ex communi. Probat. Quia Detractio nil aliud est, quam denigratio famæ alienæ per verba, ex communi S. Thomæ a. 1. Seu iniuriosa læsio famæ alienæ, quæ bonis fortunæ antepositur. Ea vero, non accidit, si crimen, quod narras, iam ante notum sit audientibus, modo asseuerantius non affirmes.

Dicitur autem fama, *illæse dignitatis status, vita & moribus comprobatus*, ex l. in legem ff. de varijs & extraordinarijs conditionibus: siue quod idem est, *Bona opinio & sermocinatio plurimum, de virtute & dignitate alicuius*. Et Glossa in Proverb. 4. ait, hoc specialiter vitio totum humanum genus periclitari.

Quod si, vt nonnunquam fieri posse inferius patebit, illicite quidem, & contra charitatem, sed non contra iustitiam lædatur fama proximi, non erit detractio stricte, sed paulo latiori significatu, prout omnem irrationabilem alienæ famæ læsionem comprehendit.

136 II. A peccato tamen mortali excusatur detractio, tum ob paruitatem materiæ, si fama parum lædatur, vel ob imperfectionem actus, ex ineliberatione scilicet & ignorantia seu inaduerentia, probabili facti, quod res esset occulta, siue, quod incogitanti ater sermo excidat. Quo etiam reducenda est excusatio petita à leuitate animi, seu loquacitate, ex S. Thoma hic q. 73. a. 3. Ea enim per se à mortali non excusat, sed solum ratione ineliberationis, vt recte Valentia quæst. 17. pun. 2.

137 III. Materia non leuis, sed grauis, est omnis & solus defectus, respectu ipsius personæ læsæ grauius probrosus, adeoque non solum omne peccatum mortale; nisi eiusmodi sit, quod nec ipse sibi, nec eidem alij, pro personæ conditione, magnopere probrosum ducant, vt seculari homini & leui, esse potatorem, lusorem &c. militi duello conflixisse; sed etiam quandoque veniale, vt in viro graui censi mendacem, quicquid absolute de veniali negent Nauarrus cap. 17. n. 24. & Syluester V. *Detractio* q. 1. post Antoninum part. 2. tit. 8. cap. 4. Aliquando etiam solus quidam defectus naturalis, vt est occultus defectus Natalium, saltem in personâ honoratâ, ex communi, apud Petrum Nauarrum lib. 2. cap. 4. à num. 36. Lessium lib. 2. cap. 11. dub. 3. Aragonium hic quæst. 73. artic. 2. dub. 4.

138 IV. Ob leuitatem vero materiæ à mortali non excusatur, nec I. qui occultum & infame crimen personæ notæ, vni vel duobus etiam fidissimis, qui nullo modo obfuturi pudentur, etiam sub secreto temere narrat; quia si iudicium temerarium vnus de altero grauius lædit existimationem, cur non etiam vnus apud vnum detractio famam? vt recte Sotus lib. 5. quæst. 10. art. 2. Nauarrus cap. 18. n. 19. Valentia quæst. 17. pun. 2. Aragonius & Bannes q. 73. art. 2. licet contrarium non omnino improbabiler sentiant Caietanus ibidem, Petrus Nauarrus num. 335. & ex parte Lessius dub. 11. Nempe si vir ille, cui reuelatur crimen, talis non sit vt persona reuelata multum ab eo pendeat, & cum eo assidue consuefcere soleat.

139 Nec excusatur II. q. auditum crimen simpliciter absque noua asseueratione, vel confirmatione.

narrat; si quidem animaduvertebat, aliquos exaudientibus licet temere, credituros, vt recte Sotus lib. 4. quæst. 6. a. 3. Salon loc. cit. Valentia q. 6. pun. 5. & quæst. 17. pun. 2. Nauarrus cap. 18. numero 50. etsi non omnino improbabilitate. Caietanus cit. a. 2. Petrus Nauarrus n. 330. Carbo quæst. 20. Syluester V. *Detraçtio* quæstione 4. Sa V. *Infamare*, post Scotum, Gabrielem, Adrianum, tales excusent, saltem à peccato mortali iniustitiæ, & obligatione restituendi; eo quod damnificatio non tam sit dicentium, quam credentium.

140 Nec displicet distinctio Lessij dub. 5. nempe, si quis ita referat, vt probabile non putet, vllum crediturum, tum per se non esse peccatum mortale; si vero eo modo narret, vt aliquos ex leuitate quidem credituros putet, sed nulla per se data causa sufficiente, peccare mortaliter, saltem contra charitatem, non contra iustitiam; si vero referat eo modo, ijsque autoribus relatis, vt credentes non minori iure moueri possint ad credendum, quam si id suo proprio testimonio confirmasset, tum & peccare mortaliter contra iustitiam, & teneri ad restitutionem.

141 Nec III. à mortali excusatur, qui infamatum de maiori crimine, infamat de alio minore, disparato, & minime connexo; v. g. de furto homicidam, vt recte contra Paludanum 4. distinctione 19. finali, Syluestrum V. *Detraçtio* quæstione 4. & Cordubam, tradunt Petrus Nauarrus n. 326. Nauarrus cap. 18. n. 42. Lessius dub. 14. post Adrianum.

Nec IV. Qui post narratum alicuius erimen, statim ab eo penitentiam actam, asserit ex communi apud citatos, quicquid nonnulli dixerint.

Nec V. Qui aliquem in vno graniter culpatur, in alio laudat, vt ex certa & communi Petrus Nauarrus n. 370.

142 Nec VI. Qui crimen publicum & notorium sola euidencia facti, vel indiciorum, euulgat in locis remotioribus, ad quæ moraliter alioquin fama non erat peruentura, ex communi apud Valentiam, Aragonium, Petrum Nauarrum, contra Caietanum, Nauarrum, Sa.

Secus ex probabili, si quis etiam iniuste, infamatus in vno loco, infametur in alio propinquo, ad quem cito & facile, ac quasi inuicibiliter, idem rumor erat peruenturus; tunc enim moraliter æstimando, fama iam antea tali loco quasi amissa censi potest; iuxta Aragonium, Bannem, Valentiam. Lessium: aut si quis crimen per sententiam iudicis notorium, secluso odio, euulget in alio loco quantumuis, remoto, iuxta Nauarrum cap. 18. num. 26. Caietanum opusc. 31. respons. 9. Lessium lib. 2. cap. 11. dub. 13. Aragonium hic, Sa citatum: etsi Adrianus, & quoad locum valde remotum Valentia contrarium, sentiant, sicut & Sotus citatus, & Toletus lib. 5. cap. 65. qui saltem id esse mortale contra charitatem docent. Sed in contrarium est, quod iustam sententiam, iudicis suo modo exequi (vti quodammodo accidit in tali casu) non est mortale.

Nec VII. à mortali excusatur, qui pro dicitur crimen eius, qui olim quidem eo fuit infamatus, iam autem honeste viuendo famam recuperauit, ex communi, apud citatos, etsi Lessius significet, id tantum fore contra charitatem.

Quantum autem sit peccatum de alio dicere, esse superbum, iracundum, auarum, &c. quæ tum inclinationes naturales, tum peccata etiam mortalia significare possunt, ex circumstantijs & estimatione, quam audientes concepturi videntur, æstimandum est; licet ex communi de homine seculari prolata grauius accipi non videantur, secundum Syluestrum V. *Detraçtio* q. 1. Petrum Nauarrum n. 329. Lessium dub. 3.

V. Sine peccato alterius crimen manifestatur. I. Ob bonum commune ex zelo iustitiæ, accusando, denunciando, iuxta dicta q. 4.

II. Ob aliorum priuatum bonum, si cui nimirum ex simulatione, vel occultatione imperitiæ, improbitatis, &c. aliqua pernicijs imminet, vt recte cum Soto, & Adriano Petrus Nauarrus num. 341. Valentia citatus, Lessius dub. 10. Eodem modo, quando iustis de causis v. g. propter officium, matrimonium, ordines, religiosum statum, &c. petitur de aliquo informatio, non est peccatum, eius mores & defectus prodere, quoad opus est, ad finem iustæ inquisitionis, vt recte Petrus Nauarrus num. 308. Aragonius art. 2. modo in vtroque casu damnum infamati non sit ita enorme, vt iuxta charitatis ordinem, eius potius præ altero habenda sit ratio, vt recte Lessius.

III. Licite proditur crimen ob bonum ipsius peccantis, vt emendetur, correptionis tamen ordine seruato, de quo suo loco disput. 2. quæstione 5. dub. 5.

IV. Ob bonum proprium, nempe vt consilium accipias, vt integre confitearis, &c. Imo etiam solatijs causa, iniuriam ab altero acceptam amico exponere, non est peccatum, saltem mortale, iuxta Petrum Nauarrum numero 335. & Lessium dub. 12.

Et generatim licitum est, ob tui, vel proximi defensionem, infamantis crimen, modo verum sit, detegere & dicere, eum mentiri, cum opus est, ad minuendam eius auctoritatem, vt docet Sa V. *Infamare*, post Maiorem 4. distinct. 15. q. 16. Sotum ibidem quæst. 3. Syluestrum V. *Restitutio*, Nauarrum cap. 18. num. 48. seruato tamen per omnia moderamine inculpatæ tutelæ; ne plus noceas, quam ad defensionem opus sit; nec etiam eiusmodi crimen prodas, quo eius auctoritas in fide, facienda nil imminuatur, in quo facile potest peccari. Idem in specie de reo suo loco dictum quæst. 4. dub. 5.

Non est etiam peccatum, saltem mortale, vitium publicum, aut naturale competitoris te non dignioris, vt officium, seu beneficium, quo dignus es, consequaris, superiori, vel ijs quorum interest, prodere; iuxta Sa citatum. Imo adspirantis ad beneficium, officium, vel dignitatem, aliquam, licere quosuis etiam occultos defectus seu inhabilitates superiori denunciare, notat Toletus libro 5. cap. 65. post Nauarrum in cap. *Inter verba* num. 854.

147 Atque hinc etiam de Historicis fieri potest indicium; quibus certè quidem occulta & probrosa crimina, præsertim si etiam in graue probrum uenturum vergant, prodere non licet: cætera uero publica bono fine, ad exemplum posteritatis prodere licet, ut rectè docent Sotus lib. 5. q. 10. a. 2. Valentia q. 17. pun. 2.

148 VI. Etiam sui ipsius infamatio, sine causa rationabili facta, est peccatum; & quidem nonnquam mortales; saltem ex circumstantijs, puta ratione scandali proprij vel alieni; ratione nocenti seu corporalis etiam proprij (ut accidit, si quis propter leuia tormenta imponat sibi crimen mortis, plectendum, ut ex Soto docet Lessius dub. 7.) seu temporalis alieni, ut si parentis infamia cedat in dedecus filiorum &c. secundum omnes: siue ea interim etiam ex suo genere sit mortale peccatum, ut putant Caietanus & Valentia; siue non, ut post Adrianum existimant Sotus lib. 5. quæst. 10. art. 2. Nauarrus cap. 18. num. 28. Petrus Nauarrus num. 120. Lessius citatus. Ratio est. Quia licet homo sit Dominus famæ, est tamen hoc bonum, moraliter loquendo, ad virtutis exercitationem valdè utile, imò imperfectioribus quodammodo necessarium.

149 Ex causa uero rationabili, nempe pro maiori bono suo, vel alterius, v. g. ob insignem fructum spiritualis profectus, vel ut vitam tuam, aut alterius serues, &c. non est peccatum, seipsum infamare, ex communi, contra Caietanus.

Imò etiam ob notabile bonum, etsi aliquo modo inferius, seu quod idem est, ob causam grauem, etsi non omninò parem, prodigere famam, non est per se mortale, apud citatos; ut si quis propter grauissima tormenta euadenda, seu verè, seu falso, infamet seipsum, licet ideirco etiam morte plectendum, ut rectè cum Soto docent Nauarrus, Valentia q. 17. pun. 2. Lessius citatus, & dictum etiam quæst. 4. dub. 5. Quo modo autem aliquando ob restitutionem alteri faciendam, teneatur etiam quis seipsum infamare, dictum est de restitutione famæ q. 6. dub. 6.

150 VII. Etiam detractiones voluntarie audire, & admittere, est peccatum mortale, ex suo genere, ex communi apud S. Thomam quæst. 73. artic. 4. iuxta illud ad Roman. 1. v. vlt. *Quoniam qui talia agunt, digni sunt morte: et non solum qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.* Vnde tenetur quisque eiusmodi malum proximi impedire, vel correptione fraterna, si profutura speretur, vel certe tristis vultus exhibitione, iuxta Prouerb. 25. v. 23. *Ventus aquilo dissipat pluuia; et facies tristis linguam detrahentem;* aut alijs modis infirmando dictum, iuxta S. Thomam ibidem.

151 Est autem hoc peccatum, vel contra iustitiam, si quis directè iniustam detractionem approbet, aut quod deterius, ad eam inducat; vel contra charitatem, si quis merè negatiuè se habeat, non impediendo; nisi ex officio teneatur, aut detrahentem corrigere, aut famam alterius defendere: nempe quia vel huius, vel illius superior est, iuxta dicta de restitutione quæstione 6. dubitat. 2. & 14.

Communiter tamen ex negligentia, timore,

aut verecundia non repellere detractionem, solum censetur peccatum veniale; nisi vel audiens Superior sit, vel graue damnum ex detractione futurum animaduertatur; vel timor ipse adeo peruersus sit, ut propter eum peccare aliquis mortaliter non curet, ut notat Sanctus Thomas cit. quæstione 73. art. 4. iuxta generalem doctrinam de mundano timore traditam disp. 2. quæst. 1. dubitat. 3.

152 Quæritur III. Quid & quale peccatum sit *suffragatio*. Respondeo breuiter, Suffragatio iuxta S. Thomam quæstione 74. articulo 1. peccatum est, quo occultè & iniuste dissoluitur, aut læditur amicitia, inter duos. Fit autem per detractionem; aut sine hac, narrando alia, quæ animum amici ab altero possint auertere. Ex suo genere est peccatum mortale, iuxta Ecclesiasticum 28. v. 15. *Suffrago & bilinguis maledictus*: & vnicum specie peccatum, iuxta S. Thomam quæstione 74. artic. 1. sed grauius detractione, ex a. 2. quia *amico fideli nulla est comparatio*, Eccli 6. v. 15. veniale est vel ex indeliberatione, aut ob leuitatem materiæ, vel inter pueros.

153 Quæritur IV. Quid, & quale peccatum sit *Derisio*. Respondeo; Derisio iuxta S. Thomam quæstione 75. articulo 1. peccatum est, quo alteri iniuste malum erubescentiæ (quæ iuxta Damascenum lib. 2. orthodoxæ fidei cap. 15. est timor dehonorationis) cum quadam irreuerentia inferitur; non sine perturbatione pacis internæ, & serenitatis conscientia, siue tranquillitatis animi. Fit aut verbis, & dicitur simplex derisio; aut factis, & dicitur subfannatio.

Est peccatum mortale ex suo genere, distinctum à contumelia, eaque grauior, iuxta S. Thomam quæstione 75. articulo 2. non quidem per se, & ratione obiecti; sed tum ratione modi; quia iocose agendo proximus magis contemnitur, quam si serio cum eo ageretur; tum ex accidente, si grauis quidam proximi defectus ita derideatur, tanquam si ob vilitatem personæ paruus sit, ut sic irrisione magis vilipendatur, & quasi pro stulto, aut nullo reputetur: estq; eo maius peccatum, quo maior persona derisâ, ut cum *inisti simplicitas deridetur* Job 12.

154 Quod si fiat in Deum, est blasphemia; si in Sanctos est irreligiositas; si in parentes impietas, de qua Prouerbiorum 30. v. 17. *Oculum, qui subannat partem, et qui despicit partem matris suæ, effodiant eum corui de torrentibus, et comedant eum filij aquilæ.*

Veniale peccatum est, vel ob indeliberationem; vel ob leuitatem materiæ; si defectus & contemptus sit paruus; nisi per accidens sequatur grande scandalum, ira &c.

Si derisio materialiter & in genere accipiatur, aliquando etiam deliberatè facta, nullum est peccatum, ut si fiat moderatè correptionis ergo, cum debitjs circumstantijs; aut si ob conuenientem recreationem, oportuno loco & tempore, ac festiuè, cum debita moderatione, sine derisi contemptu, aut offensione fiat. In quo tamen diligens cautio adhibenda est. Vide Valentiam q. 18. punct. 2.

155 Quæritur V. Quid, & quale peccatum sit *Maledictio*.

Respondeo breviter I. Maledictio materialis, quâ proximo malum sub ratione boni optatur, per se non est peccatum; vt de odio disp. 2. q. 6. dictum; malum autem sub ratione mali proximo inferendum, aut præcipere, aut imprecari, est peccatum, vt docet S. Thomas q. 76. a. 1. & quidem mortale ex suo genere, eoque grauius, quo personam, cui maledicitur, magis amare & reuereri debemus, iuxta illud Leuitic. 20. v. 9. *Qui maledixerit patri suo, aut matri, morte moriatur, &c.* vt docet idem a. 3.

Est quidem maledictio peccatum minus detractione, si solum imprecatoria sit maledictio, ob inefficacitatem: grauius vero, si malum infamia grauius proximo efficaciter inferendum præcipiatur, iuxta S. Thomam cit. q. 76. a. 4. Quæ per se patent.

156 Respondeo II. Excusat à mortali, tum leuitas materiæ, si malum, quod alteri imprecari paruum sit; tum inaduertentia & indeliberatio, si ex subita ira, præuertente plenum libertatis vsum fiat; tum, etiam ipse defectus consensus in malum, quod optas: si nimirum ore tantum, non ex animo malum alteri preceris, ex S. Thoma quæst. 76. art. 3. quamuis etiam tunc, ratione scandali, mortale esse possit.

Ipsa vero consuetudo, aut habitus peccandi, aut mox subsequens pœnitentia, per se à mortali non excusant; sicut nec in vlla alia materia, vt recte docent Caietanus in summa V. *Maledictum*, & Valentia q. 19. pun. 2. & generatim dictum tom. 2. disp. 4. q. 9. dub. 3. n. 51.

157 Respondeo III. Creaturis irrationalibus secundum se maledicere (vt fieri solet à rusticis) est verbum otiosum & vanum; maledicere autem illis, vt sunt creaturæ Dei, est blasphemia; sicut etiam maledicere Sanctis, prout in illis Deus habitat: maledicere autem illis, in ordine ad homines, vt sunt

res alicuius, seu vt per illas necessitati humanæ subuenitur, atque adeo in nocentum domini, perinde est, ac malum imprecari ipsi homini.

158 Si quis autem maledicat illis, prout secundum habitudinem loci, temporis, vel signi, referuntur ad hominem, per modum continentis, aut representantis &c. tunc rursus distinguenda est intentio: aut enim ijs maledicis, vt sunt relatiua ad bona humana, quibus vltimate maledicere intendis, vt si v. g. diem maledicis, quo quis natus est, optes vt natus non esset, vel vt malè natus esset, atque adeo infans fuisset is dies; & tunc est peccatum mortale ex suo genere: aut maledicis illis, vt referuntur ad mala humana, & hoc modo non est peccatum maledicere, v. g. diem natiuitatis suæ, vel alterius, ob multa mala culpe, & pœnæ annexa, & consequentia: modo tamen absoluta voluntate diuinæ ordinationi, meliorique bono non repugnetur. Sic enim Iob maledixit diei natiuitatis suæ Iob. 3. & David montibus Gelboë 2. Reg. 1. vt docet S. Thomas q. 76. a. 2. & Caietanus V. *Maledictum*.

159 Respondeo IV. Maledictum non ad vnum peccati genus pertinet; nam si quis alteri malum v. g. non iniusta, sed per Deum, aut elementa, seu alias creaturas, secundum Dei dispositionem, citra iniustitiam inferendum optet, tunc maledictum hoc ad odium spectabit, & opponetur charitati, vt dictum disp. 2. q. 6. & significat S. Thomas hic q. 76. a. 3. vbi maledictum charitati aduersari docet: si quis vero eiusmodi mala iniuste inferenda optet, tunc iniustitiæ aduersabitur, & pro ratione mali, vel ad homicidium & mutilationem, vel contumeliam, aut aliam eius generis peccati speciem pertinebit, Quod colligitur ex S. Thoma hic q. 76. a. 1. asserente, eiusdem rationis malitiam esse, velle, & facere malum. Plura cit. disp. 2. q. 6. Atque hæc de Iustitia pro instituti ratione satis.

